

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Економічний факультет
Кафедра фінансів і кредиту**

Організація та аналіз операцій банків з використанням платіжних карток

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:

здобувач другого курсу, групи 272-1м
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Бурназа Роман Ярославович _____

Керівник:

професор Островська Наталія Степанівна _____

До захисту допущено:

протокол засідання кафедри № 6 від «02» грудня 2025 р.

В.о. зав. кафедри фінансів і кредиту

_____ доц. Бак Н.А.

Чернівці – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи банківських операцій з платіжними картками.....	6
1.1.Суть та загальна характеристика видів банківських платіжних карток.....	6
1.2.Класифікація і характеристика операцій банків з платіжними картками.....	13
1.3.Фактори впливу, принципи і роль платіжних карток у соціально-економічному розвитку держави.....	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. Практика здійснення операцій з використанням платіжних карток українськими банками.....	25
2.1 Сучасні тенденції розвитку українського банківського сектору.....	25
2.2.Аналіз операцій із банківськими платіжними картками в Україні...31	
2.3.Актуальні проблеми здійснення операцій із платіжними картками українських банків.....	42
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. Потенційні напрямки подальшого розвитку операцій із платіжними картками банків в Україні.....	49
3.1.Закордонний досвід операцій з платіжними картками банків і можливості його імплементації в Україні.....	49
3.2.Основні шляхи вдосконалення операцій із платіжними картками українських банків у сучасних умовах.....	55
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Зростаюча конкуренція між банками й небанківськими фінансовими установами в середині фінансової системи, а також між самими банківськими установами; впровадження новітніх інформаційних технологій у роботу банків, розвиток комп'ютерних технологій і комунікацій тощо, зумовили подальший розвиток банківських операцій із використанням платіжних карток. Стрімко зростає доступний асортимент послуг для власників карток, їх використовують не тільки з метою розрахунково-касового обслуговування клієнтів, але й при інших банківських послугах, зокрема кредитуванні, залученні коштів клієнтів на депозити, здійснення валютних та інвестиційних операцій. З огляду на постійний технічний прогрес, операції банків із використанням платіжних карток будуть і надалі вдосконалюватися й розвиватися.

Визначним також залишається тренд стосовно активного поширення застосування платіжних карток в Україні як один із пріоритетів монетарного регулювання з боку НБУ, у цілях вирішення проблем готівкового обороту, які досягаються за допомогою підвищення рівня ефективності роботи автоматизованих систем банківських безготівкових розрахунків.

Дослідженню головних аспектів питань банківських операцій із платіжними картками присвячені роботи багатьох провідних українських і зарубіжних економістів-дослідників. Актуальні проблеми розвитку банківських безготівкових розрахунків, платіжних карток і напрямів їх використання і удосконалення в Україні досліджують Алексеєнко М.Д., Гладких Д.М., Дзюблюк О.В., Євдокімова М.О., Збирун Д. В., Іщук Л.І., Луцик М.В., Корецька Н. І., Монастирський Г.Л., Олександренко І.В., Онищенко Ю.І., Пиріг С.О., Чайковський Я.І. та інші вчені.

Однак найчастіше у їх працях розглядаються виокремлені аспекти банківські операції із платіжними картками, а тому необхідно застосувати

комплексний підхід у дослідженні операцій банків із платіжними картками.

Метою цього дослідження є комплексне висвітлення питань пов'язаних із організацією та аналізом операцій банків з платіжними картками.

Завдання дослідження:

- характеристика загальних основ банківських операцій із платіжними картками;
- визначити основні види банківських карток і операцій банків із ними;
- охарактеризувати фактори, які впливають на функціонування ринку платіжних карток;
- описати сучасні тенденції розвитку українського банківського сектору;
- проаналізувати операції із банківськими платіжними картками в Україні;
- визначити актуальні проблеми здійснення операцій із платіжними картками українських банків;
- дослідити закордонний досвід операцій з платіжними картками банків і можливості його імплементації в Україні;
- описати основні шляхи вдосконалення операцій із платіжними картками українських банків у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження виступають економічні взаємовідносини, що формуються між суб'єктами економіки під час здійснення операцій з банківськими платіжними картками.

Предметом дослідження є висвітлення механізмів організації операцій банків із платіжними картками в сучасних умовах господарювання.

Методи аналізу й синтезу використовувалися для представлення механізмів здійснення операцій банків із платіжними картками; методи економічного аналізу та порівняння при визначенні потенційних напрямків розвитку ринку платіжних карток в Україні; статистично-графічні методи – при дослідженні стану і впливу різних показників на розвиток операцій банків із платіжними картками в Україні, а також методи групування і порівняння при розрахунку відхилень по роках і структуризації порівняльних аналітичних

таблиць з даними.

Інформаційною базою дослідження виступили дані звітності НБУ щодо банківських безготівкових розрахунків і ринку платіжних карток, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджували операції банків із платіжними картками, інтернет-ресурси, що містять інформацію про особливості банківських операцій із платіжними картками, бізнес-видання, що висвітлюють кількісну й якісну ситуацію з операціями банків в Україні в нинішніх умовах під час воєнного стану тощо.

Наукова новизна цього дослідження полягає у комплексному висвітленні стану розвитку, використання й удосконалення операцій банків із використанням платіжних карток у сучасних економічних умовах. Удосконалено визначення «банківська платіжна картка» та її роль в економічному житті суспільства.

Практичне значення результатів отриманих при дослідженні полягає у формуванні рекомендацій задля удосконалення операцій банків із використанням платіжних карток, особливо в умовах воєнного стану, а також визначення потенційних напрямків подальшого розвитку українського ринку банківських карток. Основні результати магістерського дослідження були висвітлені на міжнародній науково-практичній конференції «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід» (24 жовтня 2025 року, м. Вінниця). Основні положення, висновки та результати дослідження опубліковано в наукових працях обсягом 0,11 д. а.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних, додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 74 сторінки, список використаних джерел складається з 53 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ

1.1 Суть та загальна характеристика видів банківських платіжних карток

На сьогодні банківські платіжні картки є одними з найпоширеніших засобів розрахунків у світі. Їхнє становлення почалося ще в XIX столітті та обумовлене низкою природних еволюційних факторів, зокрема:

- 1) значно зручніше носити із собою одну чи декілька банківських карток, ніж великі обсяги готівкових коштів;
- 2) інтенсивне зростання банківських систем та посилення конкуренції на ринку стимулювали розвиток безготівкових розрахунків;
- 3) країни Європи і Північної Америки прагнуть контролювати грошові розрахунки, а тому сприяють розвитку карткових банківських платіжних систем. Вивчення еволюції платіжних карток демонструє, як змінювалося ставлення банків до карткових продуктів у міру розвитку цього сегмента ринку обслуговування клієнтів. Спершу платіжні картки застосовувалися виключно для перевірки кредитоспроможності покупця у торгових точках. З часом вони стали також засобом залучення нових клієнтів до банків. Наступний етап розвитку карток полягав у впровадженні елементів кредитної системи, що передбачало участь посередників у процесі здійснення розрахунків.

Щоб отримати повне уявлення про банківські операції з використанням платіжних карток, спершу слід з'ясувати сутність цього поняття. Слід також відзначити, що різні дослідники по-різному визначають термін «платіжна картка». Чинним Законом України «Про платіжні послуги» визначено, що:

«платіжна картка - електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки; а електронний платіжний засіб - платіжний інструмент, реалізований на будь-якому носії, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом» [35].

Проведемо аналіз визначень суті «платіжної картки» різними науковцями за допомогою таких базових категорій:

- платіжна картка - пластикова картка;
- платіжна картка – платіжний інструмент;
- платіжна картка – банківський документ;
- платіжна картка – платіжно-ідентифікаційний засіб.

Таблиця 1.1

Визначення суті категорії «платіжна картка» [1; с. 250-251]

Базова категорія	Визначення	Автор
1	2	3
Пластикова картка	персоніфікована пластикова картка з магнітною смугою або чіп-модулем, яка є ключем доступу до управління банківським рахунком і дає її власнику можливість безготівкової оплати товарів або послуг в різних торгових і сервісних підприємствах, що приймають картки до оплати, одержувати готівку у відділеннях банків і в банкоматах, а також користуватися іншими додатковими послугами та певними перевагами	С.О. Пиріг [31, с. 164]
	ідентифікаційна пластикова картка, емітована банком, що дає змогу держателю одержувати готівкові кошти, розраховуватися за товари і послуги в межах витратного ліміту картки	В.М. Кравець, А.С. Савченко [19, с. 17]
Платіжний інструмент	персоніфікований платіжний інструмент, що дає клієнту можливість здійснення безготівкових платежів за куплені товари чи надані послуги і за необхідності отримувати чи поповнювати готівкою поточний рахунок	А.М. Мороз [23, с. 416]
	персоніфікований платіжний інструмент, що дає особі, яка користується картою, можливість безготівкової оплати товарів і послуг, а також одержання наявних коштів у відділеннях банків і банківських автоматах	О.М. Колодізев [13, с. 36]

Продовження таблиці 1.1		
1	2	3
Платіжно-ідентифікаційний засіб	безпечний та зручний засіб розрахунків та зберігання грошей	В.Б. Богдан [43, с. 89]
	спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, фінансових установ, пунктах обміну іноземної валюти уповноважених банків та через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором	А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко [3, с. 322]
	стандартизований пластиковий ідентифікаційний засіб, за допомогою якого клієнту дається змога здійснювати операції сплати за товари, послуги та отримувати готівкові кошти	О.А. Шевчук [47, с. 30]
	пластиковий ідентифікаційний засіб (з магнітною смугою), на який занесені дані щодо її держателя і його рахунку, а саме унікальний номер; термін дії; ім'я та прізвище держателя; зразок підпису держателя	О.М. Петрук [30, с. 168]
	ідентифікаційний засіб, за допомогою якого держателю картки дається можливість здійснити оплату товарів і отримати готівку	М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пудовкіна [23, с. 133]
	розпізнавальний засіб у вигляді пластикової чи іншої картки, що містить визначені платіжною організацією обов'язкові реквізити, за допомогою яких можна ідентифікувати платіжну систему та емітента платіжної картки; його використовують для переказу з рахунку платника чи відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів та послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, фінансових установ, пунктах обміну валюти уповноважених банків та через банківські установи	А.Г. Загородній [9, с.389-390]
	спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій	Б.С. Юровський [49, с. 89]

Джерело: складено автором на основі [3; 9; 49]

Попри значну кількість формулювань терміна «платіжна картка», більшість із них за змістом є досить близькими.

Банківська платіжна картка — це засіб ідентифікації та розрахунків, який дає її держателю можливість здійснювати операції з власним банківським рахунком. Основними її призначеннями є підтвердження особи користувача як учасника певної платіжної системи та забезпечення доступу до різних банківських послуг: оплати товарів і послуг, проведення безготівкових переказів, отримання готівки, оформлення депозитів чи кредитів тощо.

Платіжні картки можуть бути електронними або пластиковими (у вигляді стандартної пластини зі спеціального міцного матеріалу). На них розміщують логотип банку-емітента та платіжної системи, номер рахунку, строк дії картки, а за потреби — ім'я власника, його фото та зразок підпису.

Джерело: складено автором на основі [3; 9]

Рис 1.1 Класифікація видів платіжних карток

Із розвитком карткових систем виникають різні новітні види платіжних карток, які різняться своїм призначенням, функціональними і технічними

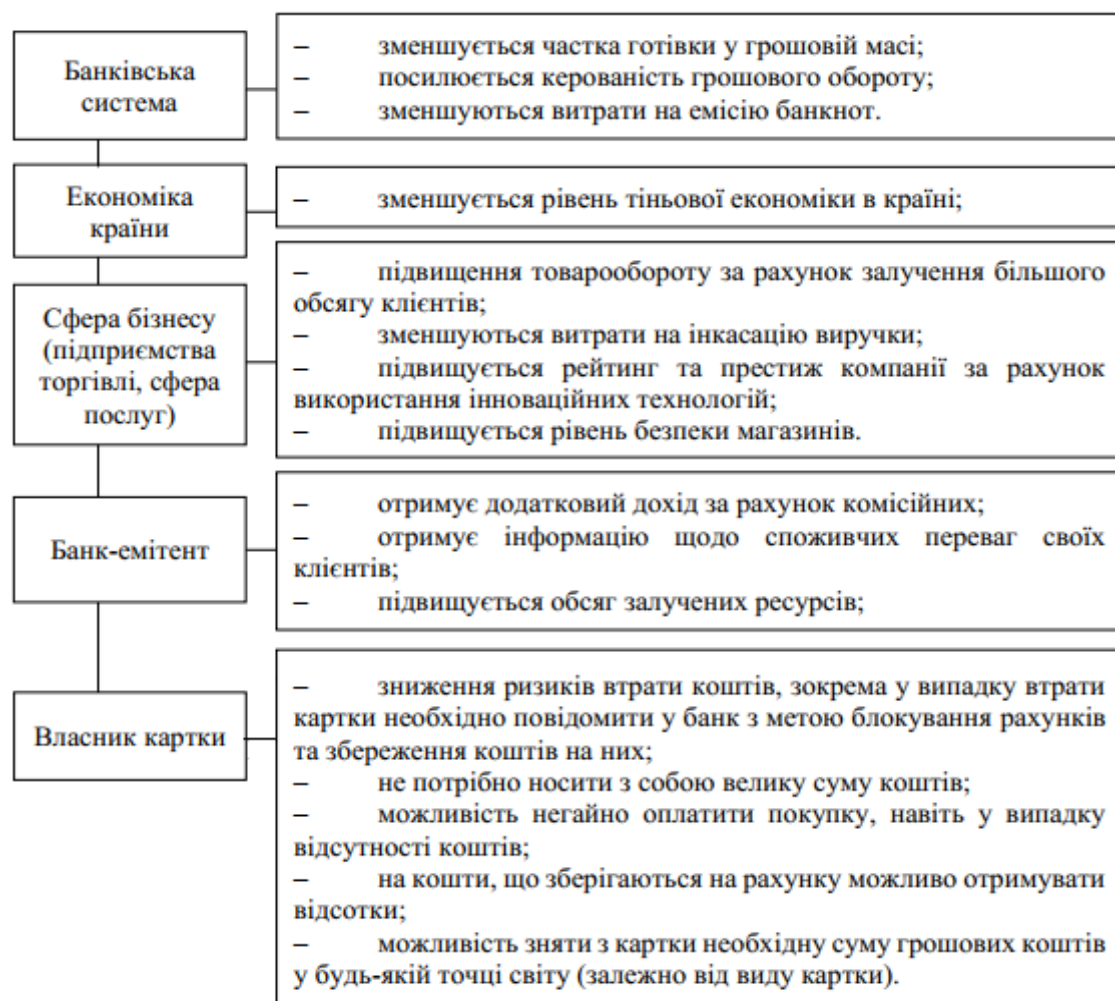
характеристиками. Розрізняють кредитні картки, платіжні картки з овердрафтом, дебетові картки та платіжні картки типу «електронний гаманець». Кредитні картки пов'язуються із відкритою кредитною лінією у банку, яка дає змогу власнику картки використовувати кредит при купівлі товарів, оплаті послуг і під час одержання готівкових позик. Платіжні картки з овердрафтом призначаються для одержання готівки в банкоматах або ж при купівлі товарів із розрахунком за допомогою електронних терміналів. Кошти при цьому списуються із рахунку власника картки у банку. Дебетові картки призначені для використання лише власних коштів, які внесені на картку, при оплаті товарів і послуг, зняття і переказу, тощо.

«Треба зазначити, що існують відмінності у використанні карток у системах, заснованих на паперовій технології, та в електронних системах. У «паперових» системах одержувач ставить свій підпис на торговельному рахунку або іншому документі, що підготовлений торговельником і є підтвердженням його дозволу дебетувати свій рахунок у банку. Потім торговельний рахунок скеровується емітенту картки як основа для виплати відповідної суми торговельнику (кредитування його рахунку) і списання грошей з рахунку власника картки. в електронній системі власник картки безпосередньо зв'язується з емітентом через термінал. Замість підпису на рахунку він вводить за допомогою клавіатури секретну комбінацію цифр, що за умови правильного набору є санкцією на дебетування його банківського рахунку» [23].

Розглянемо трішки детальніше різновиди кредитних карток, загалом їх можна розділити на дві групи: банківські картки; картки для туризму і розваг. Банківські картки також розподіляють на особисті (індивідуальні) та корпоративні. Банківські кредитні картки призначаються для оплати товарів і послуг із використанням банківського кредиту, або одержання коштів у готівковій формі. Основною особливістю цієї картки є відкриття банком для неї кредитної лінії, яка автоматично використовується щоразу, коли здійснюється оплата товарів і послуг чи береться кредит готівкою. Кредитна лінія діє у межах визначеного банком ліміту на основі вивчення кредитоспроможності клієнта.

Виділяють також індивідуальні й корпоративні банківські картки. Індивідуальна банківська платіжна картка видається окремим клієнтам банку (випечені для певної фізичної особи) і може бути стандартною або елітною (привілейованою), для осіб з високою кредитоспроможністю і додатковими послугами та пільгами.

Корпоративна банківська картка оформлюється на юридичну особу, яка, у свою чергу, може видати індивідуальні картки окремим працівникам — керівникам або іншим уповноваженим співробітникам. Для таких працівників відкриваються персональні рахунки, що прив'язуються до основного корпоративного рахунку компанії. При цьому відповідальність за всі операції, здійснені за корпоративними картками, несе саме організація, а не окремі користувачі індивідуальних карток.

Джерело: складено автором на основі [23]

Рис 1.2 Переваги для держателів карток, банків-емітентів, банківської системи й економіки країни

«Картки туризму і розваг – це платіжні картки згідно з вищенаведеною термінологією. випускають їх компанії, що спеціалізуються на обслуговуванні указаної сфери, наприклад, «American Express» та «Diners club». Картки приймаються сотнями тисяч торговельних і сервісних підприємств у цілому світі для оплати за товари і послуги, а також надають власникам різні пільги щодо бронювання авіаквитків, номерів у готелях, отримання скидок на ціни за товар, страхування життя» [10, с. 22].

З огляду на масовість розповсюдження платіжних карток розглянемо переваги, які отримують держателі карток, банки-емітенти, економіка й банківська система країни загалом (рис. 1.2).

Недоліки використання платіжних карток теж присутні, проте вони значно менші за переваги. Впровадження карткових інновацій банками потребує постійного оновлення програмного забезпечення, перепідготовки персоналу та додаткових витрат на придбання й обслуговування обладнання для безготівкових розрахунків. Для власників карток негативними чинниками є витрати, що виникають під час користування картокою (комісійні платежі), а також ризики карткового шахрайства.

На сьогодні платіжні банківські картки стали невід'ємною частиною фінансового життя суспільства та системи платежів, постійно розвиваючись і розширюючи своє функціональне призначення вони вийшли далеко за рамки початкової ролі. Ключовим фактором подальшого розвитку банківської діяльності є впровадження сучасних інформаційних та технологічних карткових інновацій, які становитимуть основу майбутнього ринку банківських послуг і сприятимуть зміцненню фінансової стійкості та стабільності банківської системи країни в цілому.

1.2. Класифікація і характеристика операцій банків з платіжними картками

Головними законодавчими актами, які регулюють загальні засади емісії і виконання операцій із використанням платіжних карток в Україні є: Закони України «Про Національний банк України»[34], «Про банки і банківську діяльність» [32], «Про платіжні послуги» [35], Положення «Про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» [33] та деякі інші законодавчі акти України. Згідно цих нормативних вимог встановлено загальні вимоги НБУ до випуску (емісії) банківськими установами, філіями іноземних банків платіжних карток і визначено порядок виконання операцій із їх використанням.

Банківські установи мають право здійснювати емісію платіжних карток і/або еквайринг (технологічне обслуговування карткових операцій) на основі внутрішньобанківських правил, які розробляються згідно до українського законодавства і правил відповідних платіжних систем.

Банк зобов'язаний відповідно до вимог законодавства здійснювати ідентифікацію клієнтів, які відкривають рахунки, а також власників електронних платіжних засобів, що проводять операції за цими рахунками.

У процесі використання платіжних карток беруть участь їхні власники (держателі), банки-емітенти, торговельні та сервісні заклади, банки-еквайри та процесингові центри.

Розглянемо більш детально різновиди банківських операцій із картками.

Операції банків з платіжними картками класифікують за різними ознаками.

За категорією суб'єкта, який отримує послуги за платіжними картками, операції поділяють на ті, що здійснюються для юридичних і фізичних осіб.

За типом обліку в балансі банківської установи операції з картками класифікують на:

- операції, що відображаються на балансових рахунках (які, у свою чергу,

можуть бути активними або пасивними);

- операції, що ведуться на позабалансових рахунках банку.

За резидентністю розрізняють операції з картками емітентів-резидентів та емітентів-нерезидентів.

За валютою, у якій проводяться операції за картковим рахунком, розрізняють операції з платіжними картками в національній валюті та операції, що виконуються в іноземній валюті. Якщо оплата або інша транзакція здійснюється у валюті, відмінній від валюти карткового рахунку, банк конвертує суму операції у валюту рахунку за встановленим курсом. На території України перекази коштів із використанням платіжних карток здійснюються виключно в гривні. Транзакції в іноземній валюті допускаються лише у випадку переказів між власними рахунками фізичної особи в тому самому банку-емітенті.

За суб'єктом, який оплачує операції із платіжними картками, виділяють операції за рахунок: власника карткового рахунку, держателя картки та торговця.

За типом платіжної системи вирізняють операції, які здійснюються із картками локальних і міжнародних платіжних систем.

За технологічною схемою здійснення операцій із використанням платіжних карток виділяють он-лайн та оф-лайн операції.

За економічною суттю операції банків з платіжними картками поділяють на фінансові та нефінансові.

«До фінансових операцій з платіжними картками відносять:

- зарахування (поповнення) коштів на картрахунки клієнтів;
- безготівкова оплата за товари (послуги);
- виплата заробітної плати працівникам підприємств, організацій і установ;
- перерахування коштів клієнтом із своїх картрахунків на інші власні рахунки та на рахунки інших осіб;
- одержання готівки в касах банків, інших фінансових установ, торговців і через банкомати, включаючи екстрене отримання готівки при втраті

держателем платіжної картки.

До нефінансових операцій з платіжними картками відносять:

- установлення та оновлення (зміна) терміну дії платіжної картки;
- установлення та зміна лімітів платіжної картки;
- одержання клієнтом додаткових карток довіреним особам (держателям);
- зміна ПІН-коду для здійснення операцій;
- блокування операцій по картці шляхом внесення її в СТОП-ЛИСТ;
- отримання виписки про залишок коштів на картрахунку, а також довідок, пов'язаних з операціями по картрахунку» [2].

Використання платіжних карток дозволяє проводити безготівкові розрахунки населення у сфері торгівлі та послуг, що є однією з ключових операцій банків. Щоб проводити такі розрахунки, клієнт повинен мати платіжну картку, а торговельний заклад — укласти договір еквайрингу з банком, що є учасником платіжної системи, та забезпечити наявність необхідного обладнання, наприклад платіжного термінала або імпринтера.

Будь-яка операція з платіжною картокою супроводжується авторизацією — отриманням дозволу на її проведення. Після підтвердження операції продавець формує сліп або квитанцію термінала, залежно від обладнання. Виконання операцій із картокою дозволяється лише у присутності її власника.

Покупцю разом із сліпом чи квитанцією термінала видається касовий чек, що засвідчує оплату товару. Сліп оформлюється у декількох примірниках: один передається клієнту, другий залишається в торговця, а третій надсилається до банку. Продавець формує реєстри операцій із зазначенням сум кожної транзакції, їх загальної кількості та підсумкової суми. Копії цих реєстрів разом зі сліпами передаються еквайру, який надсилає їх до процесингового центру або розрахункового банку для обробки та проведення розрахунків. Після перевірки документів банк списує кошти з карткового рахунку покупця та зараховує їх на рахунок продавця.

Найчастіше платіжні картки використовуються для здійснення таких

банківських операцій:

- нарахування та виплата заробітної плати працівникам підприємств, установ і організацій;
- переказ коштів між картками;
- зняття готівки через банкомати;
- перегляд інформації про стан карткового рахунку;
- оплата товарів і послуг;
- здійснення різних видів платежів;
- поповнення мобільного рахунку;
- оформлення короткострокових кредитів;
- відкриття депозитів та інші операції.

Власники платіжних карток можуть замовляти у банках додаткові картки на власний картковий рахунок для певних довірених осіб, у тому числі членів своєї сім'ї.

У сучасних умовах банки та їхні структурні підрозділи (філії й відділення) спільно з платіжними системами дедалі частіше організовують різноманітні заходи, спрямовані на формування у клієнтів навичок безготівкової оплати картою, розвиток фінансового самообслуговування та популяризацію широкого спектра банківських операцій, які можна виконувати самотійно й дистанційно, зокрема за допомогою платіжних карток.

У розвинутих країнах світу платіжні картки практично витіснили готівку у розрахунках. Люди у будь-якому віці активно вивчають механізм здійснення операцій із картками. Такі країни формують інфраструктуру обслуговування платіжних карток не тільки у національних масштабах, але й у міжнародних.

Щорічне зростання кількості операцій із платіжними картками робить програми банків з розвитку карткового бізнесу одними з найперспективніших і найприбутковіших, навіть попри необхідність інвестування в дороге обладнання.

Розрахунки за допомогою карток є не лише зручними, а й достатньо безпечними, адже відповідальність держателя у разі втрати картки обмежена.

Більшість платіжних систем забезпечують високий рівень захисту карток від несанкціонованого використання, впроваджуючи сучасні технологічні рішення в карткову індустрію. Власники карток регулярно отримують детальні виписки про здійснені операції, що дозволяє аналізувати платежі, контролювати особисті витрати та відстежувати стан рахунків.

Оцінювання операцій, виконаних із використанням платіжних карток, проводиться щоквартально та за підсумками року з порівнянням показників із відповідним періодом минулого року.

Косова Т. Д. виділяє наступні складові аналізу операцій банків із використанням платіжних карток:

«1. Аналіз даних про операції, які здійснені із застосуванням платіжних карток, емітованих для клієнтів банку. Аналіз показників обсягів операцій здійснюється в розрізі платіжних систем за фізичними та юридичними особами.

2. Аналіз даних про розрахунки, які здійснені на підприємствах торгівлі, та операції з видачі готівки із застосуванням платіжних карток через власну інфраструктуру банку в розрізі платіжних систем та емітентів.

3. Аналіз даних про кількість емітованих платіжних карток для клієнтів банку та технічні засоби, що використовуються під час здійснення операції з їх застосуванням» [3, с. 243-244].

За результатами здійсненого аналізу узагальнюються показники і висновки і щодо обсягу проведених операцій, різновидів операцій, динаміки їх структури за групами клієнтів / платіжних систем / емітентів.

Отже, при аналізі операцій із платіжними картками слід оцінювати: обсяги та види операцій у динаміці; структуру операцій за групами клієнтів, платіжними системами та емітентами; динаміку та структуру карткових рахунків; кількість емітованих карток.

Крім того, необхідно проводити структурний аналіз, зокрема за такими показниками:

- частка залишків на карткових рахунках (окремо для фізичних і юридичних осіб та за різними валютами);

- структура випуску платіжних карток різними платіжними системами та за видами (кредитні та дебетові картки);
- структура різновидів операцій із картками.

У процесі аналізу також досліджується використання міжнародних платіжних карток, аналізуються обороти за рахунками клієнтів та визначається співвідношення доходів від безготівкових розрахунків і витрат на їх проведення.

Для оцінки прибутковості карткових операцій розраховують частку доходів банку від операцій із картками у загальному доході установи.

Ефективність застосування еквайрингової мережі оцінюється за такими показниками:

- середня кількість транзакцій на один тип обладнання за розрахунковий період;
- середній обсяг коштів на один тип обладнання;
- середня вартість однієї операції для кожного типу обладнання;
- сума доходів за різними операціями у розрізі типів технічного обладнання.

Запровадження даних етапів в аналізі операцій банків із використанням платіжних карток дасть змогу оптимізувати і підвищити ефективність таких операцій. Перевагою такого типу аналізу є можливість структуризації даних стосовно розрахунків банку із використанням платіжних карток, а також оцінка ефективності їх здійснення. Недоліком є недоступність деяких необхідних для аналізу даних зовнішнім користувачам, оскільки банки на власних офіційних сайтах не завжди розміщують повну інформацію стосовно тарифів, доходів і витрат у розрізі операцій із використанням платіжних карток.

1.3. Фактори впливу, принципи і роль платіжних карток у соціально-економічному розвитку держави

Зростання використання банківських платіжних карток спричинене посиленням конкуренції та необхідністю впровадження нових, більш якісних платіжних продуктів. Цей процес проявляється у швидких темпах емісії карток, розширенні їх різновидів та збільшенні обсягів операцій, здійснюваних із їх використанням.

Розглянемо головні фактори впливу на операції банків із застосуванням платіжних карток.

А. Карась зазначає, що одним із ключових зовнішніх чинників є стрімкий розвиток інтернет-технологій, електронного бізнесу та систем онлайн-закупівель. Хоча ринок платіжних карток потребує подальшого зміцнення електронної комерції, активне використання карток спричиняє збільшення кількості несанкціонованих операцій. Дослідник також наголошує, що ситуацію ускладнює відсутність дієвого правового регулювання діяльності в Інтернеті. На розвиток ринку платіжних карток негативно впливають слабка інфраструктура та недобросовісна, надмірно жорстка конкуренція [12, с. 6].

Т. Левицька виокремлює низку факторів, які прямо або опосередковано визначають особливості функціонування ринку платіжних карток: законодавчу неврегульованість операцій із картками (зокрема, у сфері Інтернет-платежів, кримінальної відповідальності за онлайн-шахрайство, роботи банкоматів та використання підроблених карток), недостатній рівень розвитку карткової інфраструктури, а також недобросовісну конкурентну політику окремих банків, насамперед у сфері тарифів [21, с. 234].

Ми погоджуємося із баченням цих учених, однак є і багато інших факторів впливу на банківські операції із платіжними картками.

Платіжні картки сьогодні активно розвиваються під впливом інтернет-технологій, інтернет-банкінг дозволяє користувачам з легкістю керувати

власними картками в режимі онлайн, швидко здійснювати різні трансакції.

До факторів, які негативно впливають на розвиток операцій із платіжними картками, О. Сокольська відносить: «неякісний зв'язок і обмежені можливості авторизаційних центрів (слабке та застаріле програмне забезпечення); відсутність уніфікованого підходу до відносин з банками-агентами тощо» [41, с. 45]. Однак із розвитком НТП постійно оновлюється і удосконалюється програмне забезпечення, що суттєво зменшує їх негативний вплив.

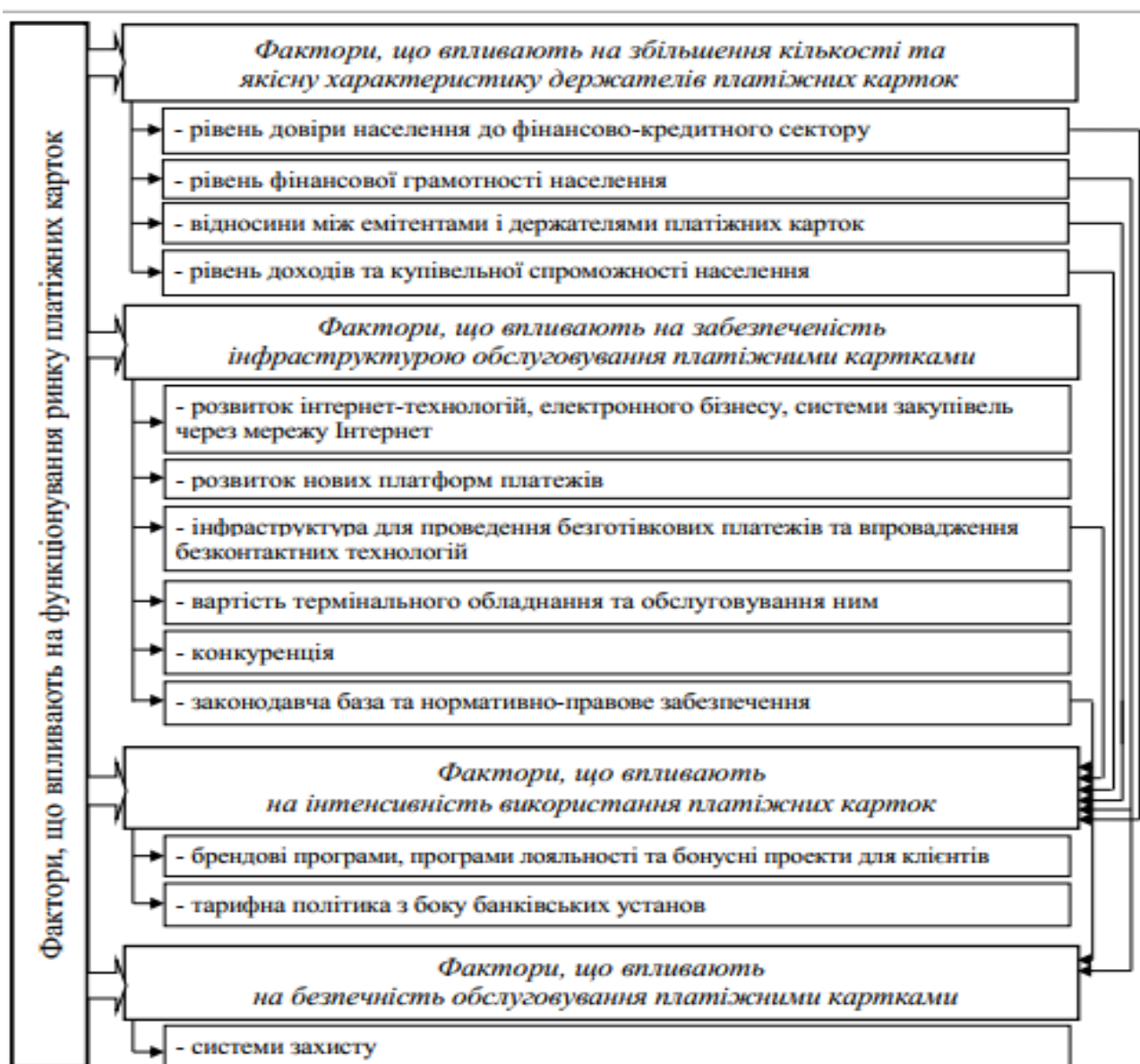
І. Краснов та В. Шевалдіна розподіляють фактори, які впливають на ринок платіжних карток на чотири групи: «політичні, економічні, соціальні та технологічні» [20, с. 77–82]. Під впливом політичних чинників формується законодавчо-правове підґрунтя для здійснення банками операцій із платіжними картками, а також визначаються правила взаємодії між емітентами та держателями карток. Економічні ж чинники впливають на спроможність учасників ринку підвищувати рівень своїх доходів і здійснювати оплату товарів та послуг за допомогою платіжних карток.

Соціальні чинники охоплюють демографічні особливості та елементи способу життя, які формують потреби населення: нерівномірність доходів, освітньо-культурні характеристики й психологічні аспекти. Технологічні чинники, зокрема розвиток банківських комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, сприяють швидшій адаптації вітчизняного банківського ринку до стандартів міжнародної банківської спільноти.

Безумовно, кожна з перелічених груп чинників має суттєве значення для ринку платіжних карток і повинна враховуватися під час аналітичних досліджень. Рівень ефективності операцій із платіжними картками визначається такими показниками, як кількість емітентів, обсяг випущених та активних карток, кількість і сума операцій, виконаних із використанням банківських карток, залишки коштів на карткових рахунках та інші індикатори. І. Біломістна і В. Сословський вважають, що «на всі ці показники впливає розгалуженість платіжної системи: кількість терміналів, банкоматів, імпринтерів тощо та зручність користування ними. Не менш важливим фактором, що впливає на

функціонування ринку платіжних карток, також є інформованість населення про призначення та можливості банківських платіжних карток» [5, с. 99].

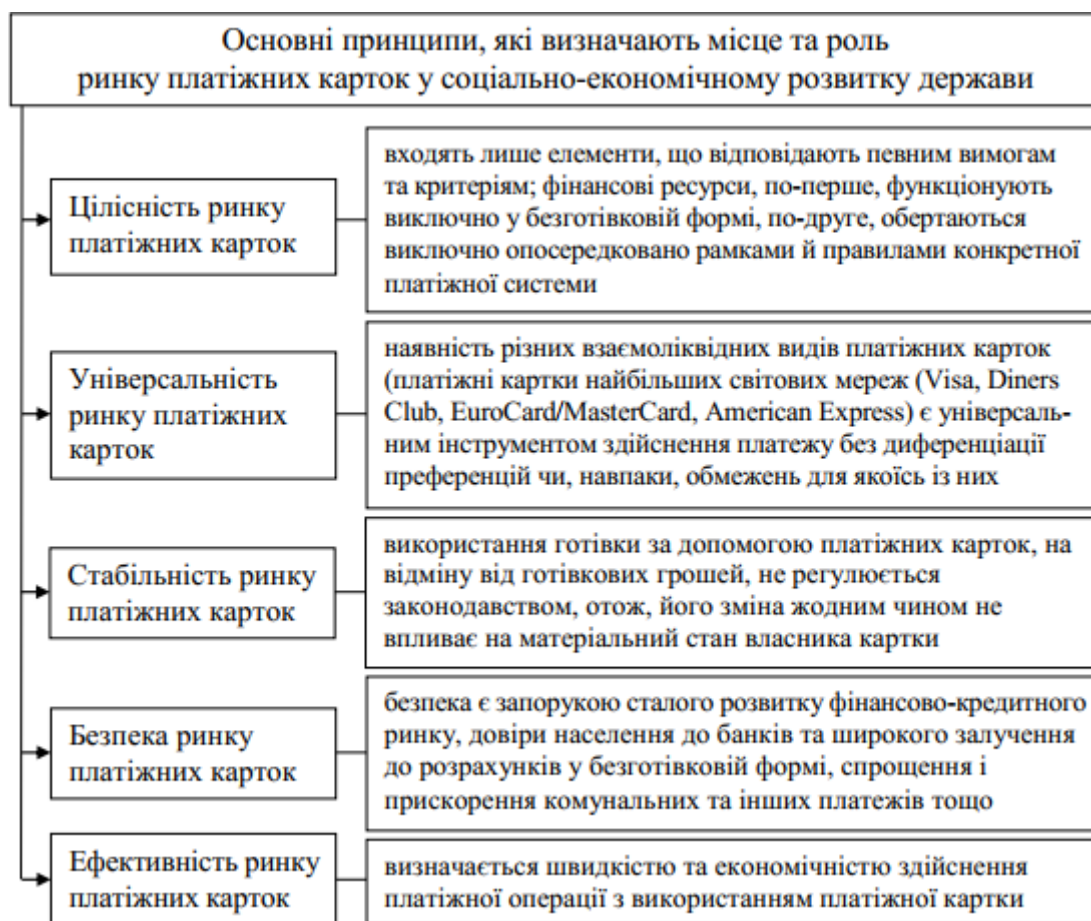
Важливим фактором, який впливає на ефективність операцій із платіжними картками, є поширення електронних розрахунків у сфері електронної комерції. Водночас значним стримувальним чинником є масштаби тіньової економіки, які обмежують потенціал розвитку ринку платіжних карток. Це особливо проявляється у неможливості повноцінного запровадження та розширення зарплатних проєктів на підприємствах, що функціонують у тіні, та в інших подібних аспектах.

Джерело: складено автором на основі [5]

Рис 1.3 Узагальнена класифікація факторів, які впливають на розвиток операцій із платіжними картками

На рис. 1.3 ми узагальнили класифікацію факторів, які найбільше впливають на розвиток операцій із платіжними картками поєднавши їх на групи факторів, які впливають на: збільшення кількості та якісну характеристику держателів платіжних карток, забезпеченість інфраструктурою обслуговування платіжними картками, інтенсивність використання платіжних карток та безпечність обслуговування платіжними картками.

Джерело: складено автором на основі [15, с.13]

Рис 1.4 Основні принципи, які характеризують місце і роль ринку платіжних карток у соціально-економічному розвитку держави

Ринок платіжних карток займає невід’ємну складову у соціально-економічному розвитку сучасної держави. Для того, щоб його вплив був максимально ефективним необхідно дотримуватись наступних принципів у його функціонуванні (рис. 1.4.):

- цілісність;
- універсальність;

- стабільність;
- безпечність;
- ефективність.

Отже, на розвиток операцій із платіжними картками впливає сукупність різних груп чинників, які часто перебувають у взаємозв'язку та взаємно визначають один одного. Аналіз їхньої сили та спрямованості є важливою умовою для забезпечення ефективного функціонування й подальшого розвитку ринку платіжних карток.

Висновки до розділу 1

Банківська платіжна картка — це засіб ідентифікації та розрахунків, що дає її власнику можливість здійснювати операції зі своїм рахунком. Основними функціями картки є підтвердження особи користувача як учасника певної платіжної системи та забезпечення доступу до широкого спектра банківських послуг: оплати товарів і послуг, проведення безготівкових переказів, отримання готівки, відкриття депозитів чи оформлення кредитів тощо.

З розвитком карткових технологій з'являються нові різновиди платіжних карток, які відрізняються своїм призначенням, функціями та технічними параметрами. Виділяють кредитні картки, картки з овердрафтом, дебетові картки та картки типу «електронний гаманець». Крім того, платіжні картки поділяють на індивідуальні та корпоративні.

Найпоширенішими операціями з картками є: виплата заробітної плати; переказ коштів між картковими рахунками; зняття готівки в банкоматах; отримання інформації про стан рахунку; оплата товарів та послуг; виконання різноманітних платежів; поповнення мобільного рахунку; отримання короткострокових кредитів; відкриття депозитів тощо.

Розрахунки за допомогою карток є не лише зручними, але й достатньо безпечними, оскільки відповідальність власника картки у випадку її втрати обмежена. Платіжні системи забезпечують високий рівень захисту від

несанкціонованих операцій, упроваджуючи сучасні технології. Користувачі регулярно отримують детальні виписки про всі проведені операції, що дає змогу контролювати витрати та стан рахунку.

На розвиток операцій із платіжними картками впливає сукупність факторів, які можуть бути взаємопов'язаними. Їх поділяють на групи, що стосуються: збільшення кількості та характеристик власників карток; забезпечення належної інфраструктури обслуговування; активності використання карток; рівня безпеки операцій. Аналіз цих факторів є ключовою умовою для ефективного розвитку ринку карткових платежів.

Ринок платіжних карток відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави. Для забезпечення його ефективного функціонування важливо дотримуватися принципів цілісності, універсальності, стабільності, безпеки та результативності.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК УКРАЇНСЬКИМИ БАНКАМИ

2.1 Сучасні тенденції розвитку українського банківського сектору

Нещодавно банківська система України функціонує в надзвичайно складних умовах: з одного боку, фінансові установи повинні відповідати темпам світової технологічної трансформації та науково-технічного прогресу, а з іншого — протистояти численним внутрішнім і зовнішнім ризикам, зокрема подолати наслідки потрясінь, спричинених війною на території країни.

Водночас першочергове значення має аналіз динаміки кількості банківських установ у 2020–2024 роках, а також змін у структурі їхніх активів і пасивів, доходів і витрат та рівня рентабельності.

од.

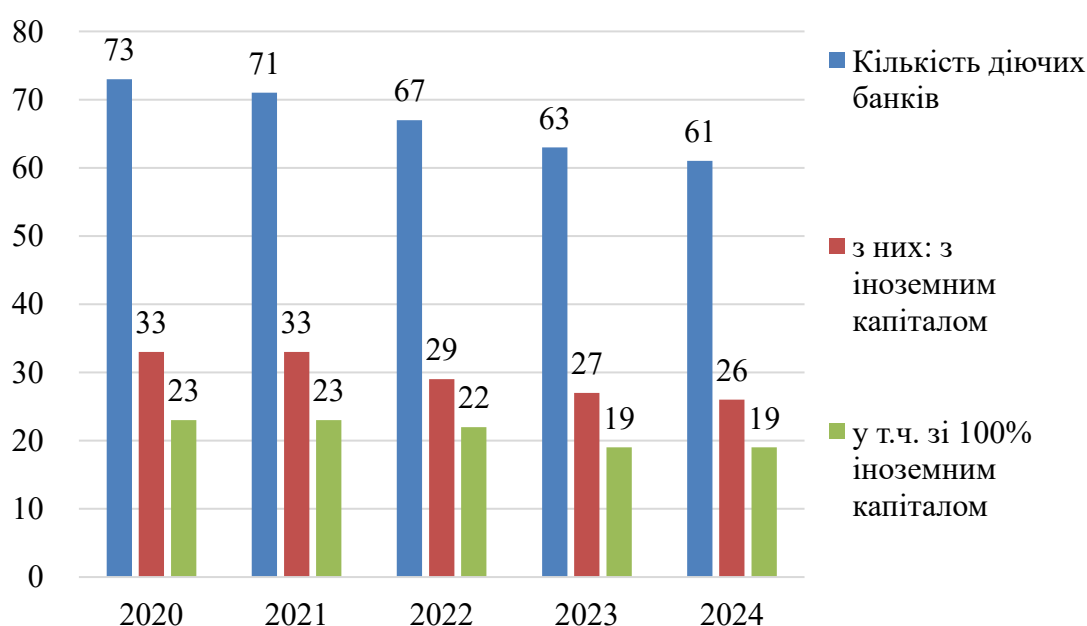

Рис. 2.1 Динаміка кількості діючих банків України за 2020-2024 роки, од.

Упродовж 2020–2024 років в Україні простежувалася стійка тенденція до скорочення кількості діючих банківських установ. Якщо у 2020 році їх налічувалося 73, то вже у 2024 році залишився 61 банк. Така динаміка свідчить про процес поступової консолідації банківської системи, зумовлений посиленням регуляторних вимог та потребою зміцнення фінансової стійкості установ в умовах економічної нестабільності.

Схожі процеси відбувалися і серед банків з іноземним капіталом: їх кількість скоротилася з 33 у 2020 році до 26 у 2024-му. Зокрема, кількість банків зі стовідсотковим іноземним капіталом зменшилася з 23 до 19. Це може свідчити як про часткове згортання діяльності іноземних інвесторів, так і про структурну перебудову ринку, орієнтовану на збереження більш стабільних та ефективних фінансових гравців.

Загалом, скорочення як національних, так і іноземних банків відображає процес очищення банківської системи від слабких і фінансово вразливих установ. Водночас це підкреслює посилення ролі Національного банку України у забезпеченні стабільності фінансового сектору, адже саме підвищення регуляторних стандартів і заходи з оздоровлення ринку стали ключовими чинниками такої трансформації.

Отже, дані за 2020–2024 роки демонструють, що банківська система України перебуває у фазі адаптації до складних економічних умов, поступово зосереджуючись на підвищенні якості, ефективності та надійності, а не на кількісному зростанні банківських установ.

Перейдемо до аналізу результатів діяльності банків України за цей період (табл. 2.1). У 2020–2024 роках спостерігалось істотне зростання фінансових показників: загальні доходи збільшилися з 250,2 млрд грн у 2020 році до 507,6 млрд грн у 2024 році, тобто більш ніж удвічі. Найбільше зростання продемонстрували процентні доходи — вони зросли на 203,8 млрд грн порівняно з 2020 роком і на 47,2 млрд грн відносно 2023 року. Відчутно зросли й комісійні доходи, які у 2024 році становили 110,9 млрд грн, що перевищує показник 2020 року на 40,2 млрд грн.

Додатковий вплив на зростання доходів мали результати від переоцінки та операцій купівлі-продажу, які у 2024 році досягли 34,4 млрд грн проти 21,5 млрд грн у 2020 році. Натомість інші операційні доходи та повернення списаних активів мали незначний вплив на загальну позитивну динаміку.

Таблиця 2.1

Аналіз результатів діяльності банківської системи України
за 2020-2024 роки

млн. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+;-)	
						2024/2020	2024/2023
Доходи	250171	273863	357549	446 737	507 637	257 466	60 900
процентні доходи	147743	168746	217053	304 437	351 588	203 845	47 151
комісійні доходи	70640	93162	85622	97 572	110 859	40 219	13 287
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21507	-77	43482	30 264	34 398	12 891	4 134
інші операційні доходи	6813	7488	8126	8 364	6 735	-78	-1 629
інші доходи	2705	3175	2413	4 043	1 965	-740	-2 078
повернення списаних активів	763	1370	853	2 056	2 092	1 329	36
Витрати	210445	196488	335628	363 699	416 730	206 285	53 031
процентні витрати	62895	51097	65358	103 043	117 290	54 395	14 247
комісійні витрати	24132	35186	35449	46 457	54 317	30 185	7 860
інші операційні витрати	16405	18244	17875	18 481	19 553	3 148	1 072
загальні адміністративні витрати	69437	78293	82434	92 325	110 927	41 490	18 602
інші витрати	2728	3855	5951	8 727	9 103	6 375	376
відрахування в резерви	31037	3448	121204	17 657	9 638	-21 399	-8 019
Податок на прибуток	3811	6364	7356	77 009	95 903	92 092	18 894
Чистий прибуток (збиток)	39727	77376	21921	83 039	90 907	51 180	7 868

Щодо витрат, їх загальний обсяг у 2024 році становив 416,7 млрд грн, що на 206,3 млрд грн перевищує показник 2020 року. Основними чинниками

зростання стали процентні витрати, які збільшилися на 54,4 млрд грн, комісійні витрати — на 30,2 млрд грн, а також адміністративні витрати, приріст яких склав 41,5 млрд грн. Водночас помітним є зменшення відрахувань у резерви: з понад 31 млрд грн у 2020 році до 9,6 млрд грн у 2024-му. Це свідчить про покращення якості кредитного портфеля та зниження рівня ризиків у банківському секторі.

Унаслідок таких змін чистий прибуток банківської системи зріс більш ніж удвічі — з 39,7 млрд грн у 2020 році до 90,9 млрд грн у 2024 році. Це означає, що, попри зростання витрат, рівень прибутковості сектору продовжував підвищуватися завдяки активізації кредитно-інвестиційної діяльності та збільшенню доходів.

Отже, у 2020–2024 роках банківська система України демонструвала поступове зростання фінансової результативності. Основними чинниками цього стали збільшення процентних і комісійних доходів, скорочення резервних відрахувань та підвищення якості активів.

На рисунку 2.2 представлено фінансові результати діяльності банківської системи України за 2020–2024 роки.

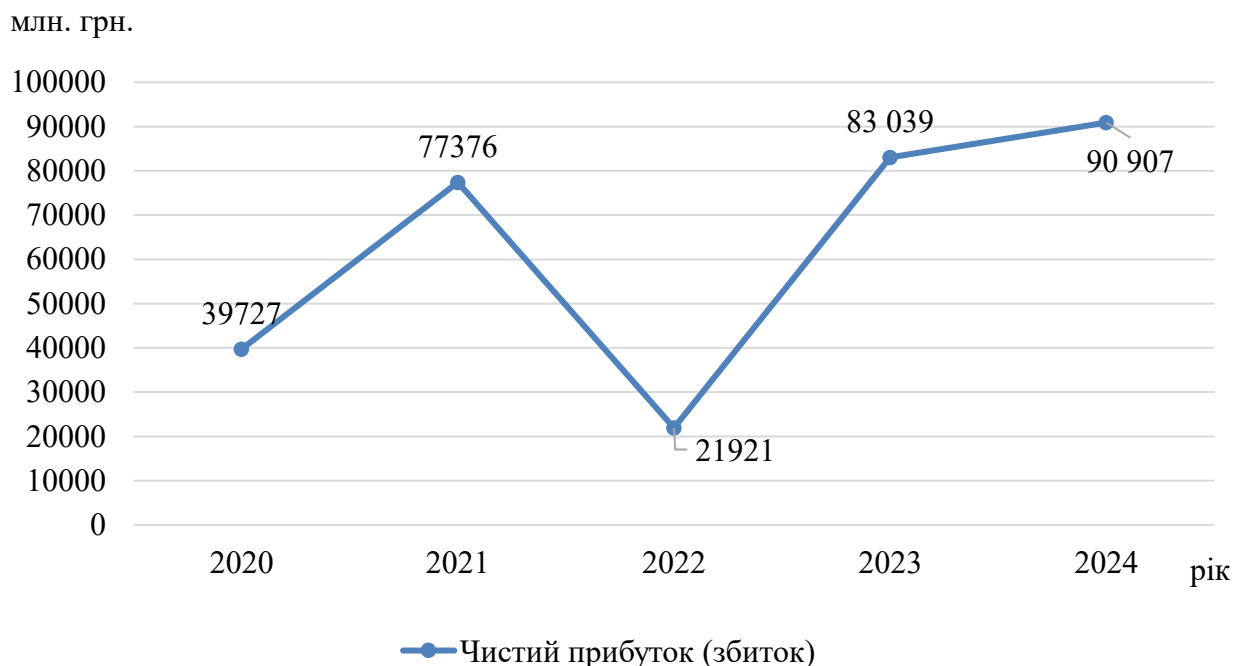

Рис. 2.2 Динаміка чистого прибутку (збитку) банківської системи України за 2020-2024 роки, млн грн

Як показано на рис. 2.2, динаміка чистого прибутку банківської системи України у 2020–2024 роках мала коливальний характер. У 2020 році прибуток банків становив 39,7 млрд грн — досить позитивний результат після кризових періодів попередніх років. Уже у 2021 році спостерігалось майже дворазове зростання показника — до 77,4 млрд грн, що засвідчило активізацію банківської діяльності та підвищення рівня фінансової стабільності.

Втім, у 2022 році ситуація різко погіршилася: чистий прибуток скоротився більш ніж утричі, до 21,9 млрд грн. Таке зниження зумовлювалося впливом масштабних зовнішніх і внутрішніх факторів, зокрема воєнними діями, спадом економічної активності та необхідністю формування значних резервів під ризикові активи. Уже у 2023 році банківська система продемонструвала стрімке відновлення — прибуток зріс до 83,0 млрд грн, перевищивши рівень 2021 року. Позитивна тенденція збереглася і в 2024 році, коли чистий прибуток досягнув 90,9 млрд грн — найвищого значення за весь аналізований період.

Отже, попри суттєве зниження фінансових результатів у 2022 році, банківська система України в наступні роки не лише відновила свої позиції, а й перевищила попередні показники прибутковості. Це свідчить про високу адаптивність і стійкість банківського сектору до кризових умов.

У таблиці 2.2 подано аналіз показників рентабельності банківської системи України за 2020–2024 роки.

Таблиця 2.2

Аналіз показників рентабельності банківської системи України
за 2020-2024 роки

%

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+;-)	
						2024/2020	2024/2023
Рентабельність активів	2,44	4,09	1,04	3,24	2,94	0,5	-0,3
Рентабельність капіталу	19,22	35,08	9,68	30,33	25,52	6,3	-4,81

Аналіз динаміки показників рентабельності банківської системи України у 2020–2024 роках свідчить про помітні коливання рівня ефективності використання активів і капіталу.

У 2020 році рентабельність активів (ROA) становила 2,44%, а рентабельність капіталу (ROE) — 19,22%. Уже у 2021 році відбулося суттєве зростання: ROA підвищився до 4,09%, а ROE досяг 35,08%. Така позитивна динаміка зумовлювалася збільшенням прибутковості банків при відносно стабільному рівні активів і капіталу.

Втім, у 2022 році спостерігалось різке погіршення результатів — рентабельність активів знизилася до 1,04%, а рентабельність капіталу впала до 9,68%. Це було наслідком кризових процесів, підвищення фінансових ризиків та необхідності формування значних резервів, що суттєво скоротило прибутковість банківського сектору.

У 2023 році ситуація стабілізувалася: ROA зріс до 3,24%, а ROE — до 30,33%, що свідчить про поживавлення банківської діяльності та поступове відновлення довіри з боку клієнтів. У 2024 році рівень рентабельності залишався високим, хоча спостерігалось незначне зниження — ROA зменшився до 2,94%, а ROE до 25,52%.

Отже, за аналізований період рентабельність активів зросла на 0,5 відсоткового пункту, а рентабельність капіталу — на 6,3 пункти. Незважаючи на окремі кризові етапи, банківська система України продемонструвала високу адаптивність та здатність підтримувати ефективність своєї діяльності.

Динаміка і сучасний стан показників українського банківського сектору демонструє, що за останні роки він пройшов складний шлях реформ і змін, що дало можливість підвищити його стійкість і ефективність. В умовах воєнного стану українські банки продовжують працювати, відновлюють роботу відділень на відвойованих територіях і активно розвивають дистанційні послуги інтернет-банкінгу. Головними тенденціями у 2020-2024 роках залишались: зменшення числа банків і їх структурних підрозділів, зростання обсягів активів пасивів і зобов'язань банківських установ. У цілому банківська

система України витримала серйозні загрози нинішнього етапу розвитку: банки працюють, зберігаючи свою прибутковість і ліквідність. Подальше ж функціонування українського банківського сектору залежатиме від довготривалої стійкості фінансової системи країни, збереження рівня довіри банківських клієнтів, уміння банків зберігати операційну ефективність і прибутковість.

2.2. Аналіз операцій із банківськими платіжними картками в Україні

В Україні останніми роками відбулися великі зміни на ринку платіжних карток. Банки все більше переорієнтовуються на дистанційні електронні послуги і роль платіжних карток тут є визначальною.

Прорив відбувся майже одразу, коли група вітчизняних банків одержала статус «Principal Member» у міжнародній платіжній системі «VISA International». Банки, які першими вийшли на ринок платіжних карток в Україні і до цього часу залишаються його лідерами, досить складно іншим банкам подолати високі конкурентні умови цього ринку. Лише використовуючи значні вкладення у технологічну інфраструктуру і рекламу можна відвоювати місце на ринку платіжних карток, як це зробив, зокрема, Монобанк.

Здійснюючи операції із платіжними картками українські банки керуються такими нормативно-правовими актами: Закон України «Про банки і банківську діяльність» [32], Закон України «Про платіжні послуги» [35], Положення «Про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» [33], Інструкція «Про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків» [37], Положення «Про порядок виконання надавачами платіжних послуг платіжних інструкцій в іноземній валюті та банківських металах» [36] та інше.

У нинішній час коли відбувається зменшення кількості працюючих банків, закриття непрофінансованих банківських установ, зростання кількості клієнтів банківських установ і відкритих ними рахунків, що переважно пов'язано із перевагами, які надаються економічним суб'єктам здійснювати саме дистанційні розрахунки, враховуючи їх доступність, зручність, швидкість, захист особистих коштів, заробітні проекти тощо. Нині майже кожен українець має відкриту активну платіжну картку (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Кількість клієнтів і відкритих рахунків в українських банках у 2024 році [28]

Згідно офіційної статистичної звітності НБУ у 2024 році 61 український банк обслуговував загалом 65 млн. клієнтів, які відкрили у них більше 125 млн. рахунків. Більшість рахунків (у т.ч. карткових), відкрили саме фізичні особи – 120 млн. од., тобто кожен українець володіє не менше, як 2-3 активними платіжними банківськими картками. Щороку ринок платіжних карток невпинно розвивається і у 2025 році, ці дані будуть ще більшими.

Розглянемо також динаміку зміни кількості платіжних карток (у т.ч. активних) випущених українськими банками у розрізі їх видів.

Рис 2.4. Динаміка кількості емітованих банками України платіжних карток у розрізі їх видів, млн. од.

Упродовж 2020–2024 років спостерігається стійка тенденція до зростання обсягів використання платіжних карток в Україні. Загальна кількість емітованих карток в обігу зросла з 59,4 млн у 2020 році до 87,2 млн у 2024 році, що свідчить про активне розширення ринку безготівкових розрахунків і підвищення рівня фінансової інклюзії населення.

Кількість активних платіжних карток також поступово збільшувалася — з 30,7 млн у 2020 році до 38 млн у 2024 році. Це означає, що більша частина населення активно користується банківськими продуктами, хоча темпи зростання цього показника є помірними порівняно із загальною кількістю карт, що може свідчити про наявність неактивних («сплячих») рахунків.

Особливо динамічним було зростання безконтактних платіжних карток. Якщо у 2020 році їх кількість становила лише 4,5 млн, то вже у 2024 році — 25,1 млн. Такий приріст пояснюється розвитком цифрових технологій, поширенням терміналів із функцією безконтактної оплати та популяризацією мобільних платіжних сервісів. Це є ознакою поступового переходу користувачів на більш сучасні, зручні та безпечні форми розрахунків.

Натомість кількість платіжних карток із магнітною смугою демонструє тенденцію до скорочення: з 24,2 млн у 2020 році до 24,1 млн у 2024 році. Це свідчить про поступове витіснення застарілих технологій більш захищеними та технологічними платіжними інструментами — картками з чипом або безконтактними картами.

Отже, аналіз даних свідчить про активну цифровізацію банківського сектору України, зростання довіри населення до безготівкових розрахунків і переорієнтацію користувачів на інноваційні платіжні технології. На даний час банками-лідерами, які випускають найбільше платіжних карток є державні банки АТ КБ «ПРИВАТБАНК» і АТ «ОЩАДБАНК», а також приватний АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». На рис. 2.5 відображено структуру платіжних карток українських банків у розрізі карткових платіжних систем у 2024 році.

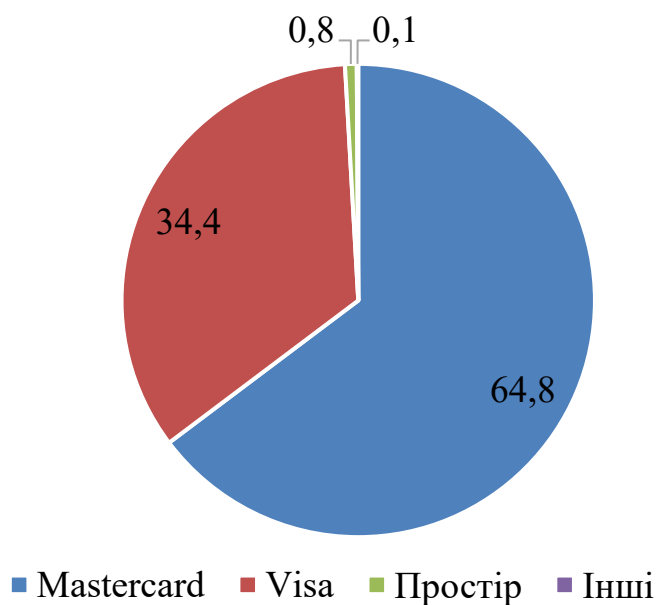

Рис. 2.5. Структура випущених українськими банками платіжних карток у розрізі платіжних систем у 2024 р., % [28]

Як ми бачимо з рис. 2.5 значно переважають банківські платіжні картки у системі MasterCard - 64,8%, також досить велику частку займають платіжні картки Visa – 34,4%, а от платіжні картки у системі Простір, так і не стали популярними, на їх долю приходить 0,8%.

Процеси глобалізації, цифровізації та зміни в інфраструктурі фінансового

ринку вимагають постійне вдосконалення та розвиток ринку банківських платіжних карток. Сучасні платіжні системи, безспірно, є головною частиною економічної, соціальної і фінансової інфраструктури усіх країн світу. Ринок банківських платіжних карток та інструментів весь час перебуває в процесі розвитку та вдосконалення. Сьогодні банківські платіжні картки та новітні електронні платежі відіграють вагомую роль, витісняючи застосування готівкових грошей у всіх сферах підприємницької діяльності та набувають тенденції сталого розвитку. Нові банківські платіжні інструменти не з'являються самі по собі за бажанням винахідників, їх поява – об'єктивний процес, сформований новими потребами і зростанням вимогами до їх ефективності та надійності платежів.

Вагомим з точки зору розвитку банківських платіжних інструментів у сучасних умовах господарювання є вплив науково-технічного прогресу на форми, види і методи здійснення платежів. Зростання обсягів безготівкових платежів з використанням різних технологій вказує на широкі можливості технічного прогресу в цій сфері. Зменшення загального рівня витрат на обслуговування грошового обороту; формування сприятливих умов для інтенсивної мобілізації грошових коштів громадян у фінансово-кредитній системі країни, розширення внутрішньої інвестиційної бази національної економіки; формування системи оперативного і ефективного контролю за безготівковими розрахунками з метою попередження «тіньового грошового обороту»; створення і розвиток нових технологій для обслуговування як суб'єктів господарювання, так і населення і багато інших позитивних факторів, що характеризують застосування новітніх сучасних технологій безготівкових розрахунків говорять про позитивні аспекти розвитку банківського карткового ринку, банківської сфери та зміцненню національної економіки. Українські власники банківських карток все частіше переходять від зняття готівкових грошей в банкоматах до безготівкової оплати товарів, робіт і послуг, що відповідає світовому досвіду.

Розвиток дистанційного банківського обслуговування є одним із

ключових напрямів трансформації сучасного фінансового сектору. Сучасні клієнти очікують швидкого, зручного та безпечного доступу до банківських послуг незалежно від місця та часу. У зв'язку з цим банки активно впроваджують різноманітні цифрові продукти, що дозволяють здійснювати перекази, оплату послуг, управління рахунками та інвестиціями через інтернет-банкінг, мобільні додатки та інші електронні канали.

У таблиці 2.3 подано рейтинг десяти провідних українських банків за показниками розвитку електронних послуг та систем онлайн-банкінгу.

Таблиця 2.3

Топ-10 українських банків за рівнем розвитку електронних сервісів і онлайн-банкінгу [21]

Місце	Банк	Ключові особливості онлайн-сервісів
1	ПриватБанк	Лідер цифрової трансформації в Україні, мобільний додаток Приват24, високий рівень безпеки
2	Monobank	Повністю цифровий банківський продукт, понад 9,77 млн активних карт, високі рейтинги в App Store та Google Play
3	ПУМБ	Мобільний додаток PUMB Online, нагороди за найкращий онлайн-банкінг, зростання активів на 22% у 2024 році
4	Ощадбанк	Велика мережа відділень, активний розвиток онлайн-сервісів, підтримка соціальних програм
5	Райффайзен Банк	Висока якість клієнтського сервісу, зручні онлайн-рішення для малого та середнього бізнесу
6	Sense Bank	Ребрендинг з Альфа-Банку, розвиток цифрових сервісів після націоналізації
7	Укрексімбанк	Стабільний розвиток, зростання активів на 6% у 2024 році, підтримка малого та середнього бізнесу
8	Credit Agricole	Європейські стандарти обслуговування, зручні онлайн-продукти для фізичних осіб
9	Ukrsibbank	Підтримка клієнтів через BNP Paribas, розвиток цифрових сервісів
10	Universal Bank	Інноваційні рішення у фінансових послугах, розвиток онлайн-сервісів

Цифрові продукти ПриватБанку та Monobank і надалі залишаються лідерами ринку завдяки розвиненим мобільним застосункам, надійним

системам безпеки та значній користувачькій аудиторії. Успіх Monobank підтверджує ефективність концепції банку без фізичних відділень, що відображає загальний перехід до повної цифровізації банківських послуг.

Традиційні банки з розгалуженою мережею офлайн-офісів, такі як Ощадбанк і Райффайзен Банк, активно зміцнюють свої позиції у цифровому просторі. Вони поєднують можливості відділень із сучасними онлайн-сервісами, забезпечуючи комплексне обслуговування як роздрібних, так і корпоративних клієнтів.

Банки середнього сегменту (ПУМБ, Sense Bank, Universal Bank) зосереджуються на впровадженні нових можливостей у сфері інтернет-банкінгу, розробляючи зручні мобільні додатки, цифрові рішення для малого та середнього бізнесу та інноваційні фінансові інструменти.

Водночас Credit Agricole та Ukrsibbank орієнтуються на європейські стандарти та міжнародний досвід, що сприяє інтеграції українського цифрового банкінгу у світовий фінансовий простір і підвищує його конкурентність.

Загалом спостерігається активне інвестування українських банків у цифрові технології, оптимізація витрат завдяки дистанційному обслуговуванню та розвиток нових форматів взаємодії з клієнтами. Це узгоджується з глобальними тенденціями цифрової трансформації та посилює значення онлайн-банкінгу в еволюції банківської системи України.

Проаналізуємо ТОП-5 банків-емітентів банківських платіжних карток за допомогою табл. 2.4.

У період 2020–2024 років в Україні спостерігалось поступове зростання кількості банківських пристроїв самообслуговування та платіжних терміналів, що свідчить про активний розвиток цифрової банківської інфраструктури.

Так, загальна кількість цих пристроїв збільшилася з 333,9 тис. у 2020 році до 417,3 тис. у 2024 році, тобто на 83,4 тис. одиниць або приблизно на чверть. Це свідчить про послідовне впровадження безготівкових технологій і розширення можливостей клієнтів здійснювати операції без участі банківських працівників. Навіть у 2023–2024 роках, попри складні економічні умови,

спостерігається позитивна динаміка — приріст становив 20,6 тис. пристроїв.

Таблиця 2.4

Українські ТОП-5 банків-емітентів банківських платіжних карток та власники мережі банківських пристроїв самообслуговування та платіжних терміналів

тис. шт. %

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+;-)	
						2024/2020	2024/2023
Усього банківських пристроїв самообслуговування та платіжних терміналів в Україні	333,9	386,4	408,7	396,7	417,3	83,4	20,6
Банки ТОП-5 за кількістю банківських пристроїв самообслуговування та платіжних терміналів в Україні	293,7	332,8	355,2	352,1	368,7	75	16,6
ТОП-5 вклад в загальний результат, %	88,0	86,1	87,0	88,8	88,4	0,4	-0,4
Кількість банківських пристроїв самообслуговування та платіжних терміналів АТ КБ «ПриватБанк»	194,0	226,5	238,9	239,4	245,3	51,3	5,9
Вклад АТ КБ «ПриватБанк» серед усіх українських банків, %	58,1	58,6	58,5	60,4	61,2	3,1	0,8
Вклад АТ КБ «ПриватБанк» серед ТОП-5, %	66,1	68,1	67,3	68,0	66,5	0,4	-1,5

Переважаюча частина інфраструктури зосереджена у ТОП-5 банках, на які у 2024 році припадало 88,4% усіх пристроїв, що демонструє високий рівень концентрації ринку. Проте частка цієї групи за останній рік дещо зменшилася (на 0,4 процентного пункту), що може свідчити про незначне пожвавлення активності менших банків.

Лідером залишається АТ КБ «ПриватБанк», який у 2024 році мав 245,3 тис. пристроїв, що на 51,3 тис. більше, ніж у 2020 році. Частка банку в загальному обсязі становить 61,2%, тобто зросла на 3,1 п.п. за п'ять років. Це підтверджує домінуючу роль «ПриватБанку» у сфері розвитку мережі

пристроїв самообслуговування. Водночас його частка серед ТОП-5 банків дещо скоротилася з 68,0% до 66,5%, що свідчить про посилення конкуренції серед провідних фінансових установ.

Отже, український банківський сектор продовжує активно цифровізуватися, розширюючи доступ населення до сучасних фінансових послуг. Ринок поступово стає більш конкурентним, хоча «ПриватБанк» зберігає лідерські позиції, забезпечуючи основну частину мережі банківських пристроїв країни.

За досліджувані роки тільки два банка з ТОП-5, АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», демонстрували лідерство на ринку банківських платіжних карток. Розвиток інфраструктури банківських платежів та збільшення рівня безготівкових розрахунків в державі в достатній мірі було здійснено завдяки цим двом банкам. Інші банківські установи країни з ТОП-5 намагалися утримати ринкову частку.

На рисунку 2.6 подано динаміку частки безготівкових операцій за сумою, здійснених клієнтами банків платіжними картками у 2020–2024 роках. Цей показник є ключовим маркером цифрової трансформації фінансових розрахунків, адже демонструє рівень переходу населення від використання готівки до сучасних дистанційних безготівкових інструментів.

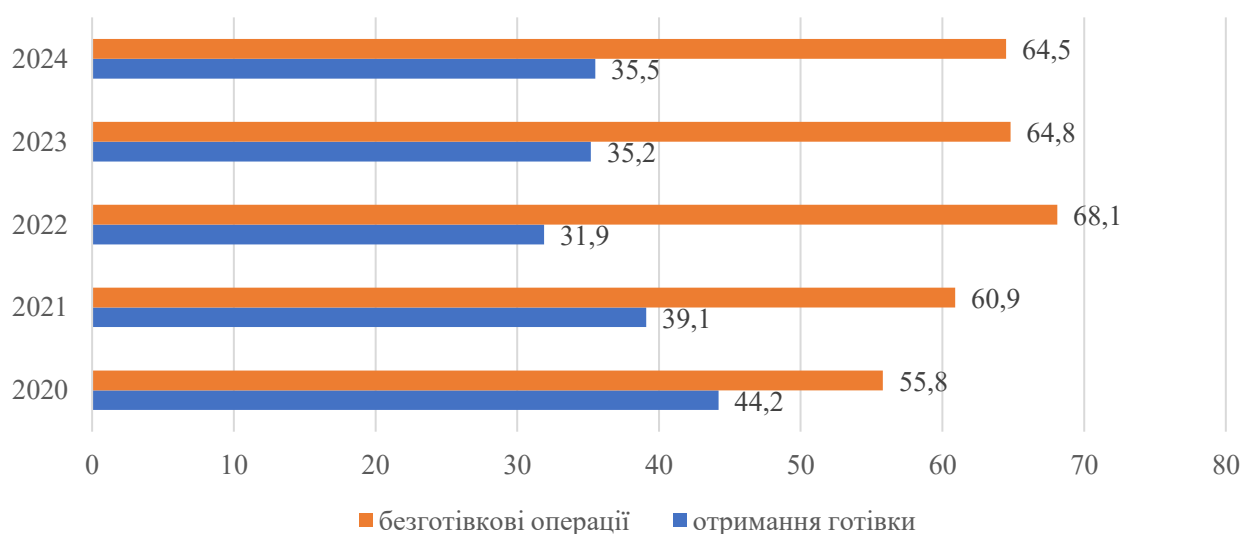

Рис. 2.6. Динаміка частки безготівкових операцій платіжними картками клієнтів банків за сумою у 2020 – 2024 роках, %

Представлені дані демонструють стабільне зростання частки безготівкових операцій у загальному обсязі фінансових трансакцій. Якщо у 2020 році частка безготівкових платежів становила 55,8%, то вже у 2021 році вона зросла до 60,9%. У травні – грудні 2022 року показник піднявся до 68,1%, що відображає прискорену цифровізацію, зумовлену адаптацією населення до нових умов та інтенсивним використанням дистанційних фінансових послуг.

У 2023–2024 роках частка безготівкових операцій утримувалася на рівні 64–65%, що свідчить про формування сталих користувацьких звичок щодо безготівкових розрахунків. Зростання цього показника підтверджує активне впровадження банками цифрових сервісів та підвищення довіри клієнтів до онлайн-банкінгу.

Разом з тим певна стабілізація у 2023–2024 роках вказує на необхідність подальшого вдосконалення функціональності мобільних застосунків і покращення користувацького досвіду, що сприятиме подальшому розширенню використання цифрових фінансових інструментів. На рисунку 2.7 представлено динаміку частки безготівкових операцій за кількістю, виконаних клієнтами банків платіжними картками у 2020–2024 роках. Цей показник дає змогу проаналізувати частоту здійснення користувачами фінансових операцій та рівень їх залученості до дистанційних форм обслуговування.

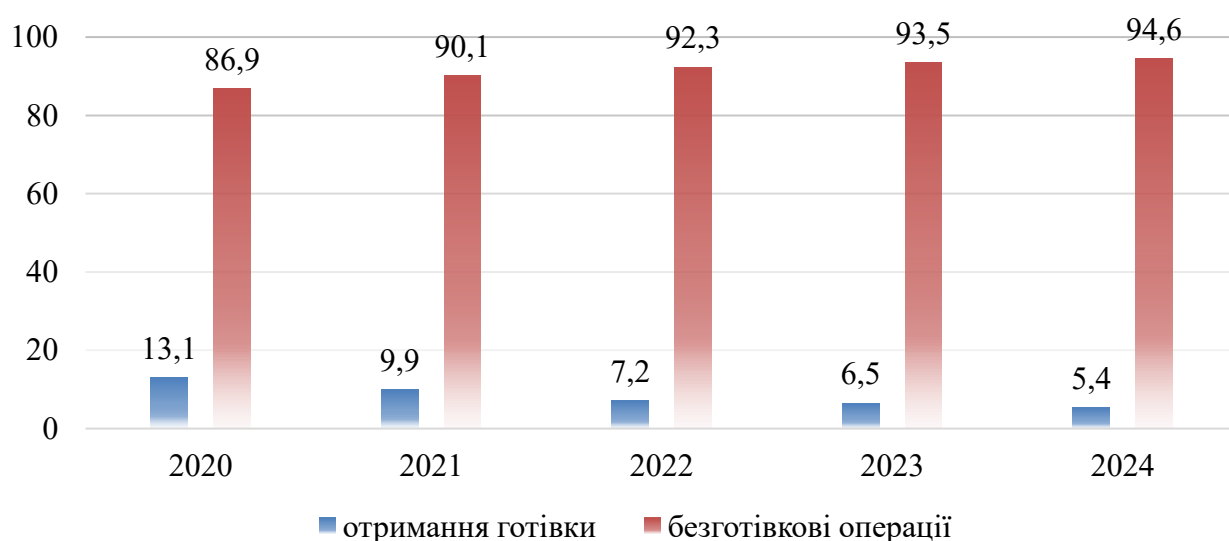

Рис. 2.7. Динаміка частки безготівкових операцій платіжними картками клієнтів банків за кількістю у 2020 – 2024 роках, %

У 2020 році частка безготівкових операцій становила 86,9% від загальної кількості трансакцій, а вже у 2021 році вона зросла до 90,1%. У травні – грудні 2022 року цей показник досяг 92,3%, демонструючи подальше зміцнення тенденції до переходу на цифрові розрахунки. У 2023 та 2024 роках спостерігалось подальше зростання частки безготівкових операцій — до 93,5% і 94,6% відповідно. Паралельно відбувалося скорочення частки операцій зі зняття готівки, що свідчить про поступове витіснення традиційних готівкових платежів сучасними цифровими інструментами.

Висока частка безготівкових операцій за кількістю підтверджує активне використання клієнтами онлайн-банкінгу та мобільних застосунків, формування цифрової фінансової культури та зростання значення дистанційних сервісів у щоденних фінансових операціях. Це також відображає вдалі кроки банків щодо інтеграції цифрових платформ у повсякденне життя користувачів та зміцнення конкурентних позицій банківського сектору.

Український ринок платіжних карток безупинно розвивається, зростає як кількість, так і сума безготівкових операцій, які здійснюються із використанням платіжних карток. Збільшується і загальний обсяг емітованих банками платіжних карток. Широко розповсюджується безконтактна оплата, таким чином зростає кількість безконтактних і токенизованих платіжних карток. Українці все частіше надають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками при здійсненні покупок у торгових центрах, оплаті за транспортні й інші послуги, а також купівлі товарів в інтернеті. Лише активне шахрайство із картками і значна частка тіньового ринку в нашій країні значно стримують використання платіжних карток, а це означає, що із вирішенням цих проблем картковий ринок України стане ще більшим й ефективнішим.

2.3. Актуальні проблеми здійснення операцій із платіжними картками українських банків

Організація платіжного обороту є однією з ключових функцій банківської системи і сьогодні вже неможливо розглядати її окремо від сучасних цифрових продуктів та технологій. До таких технологій належать електронні транзакції, банківські картки, інноваційні інструменти руху грошових коштів, а також віртуальна взаємодія фінансових установ із клієнтами. Вони формують нову модель банківських послуг, яка поєднує зручність, швидкість та безпеку розрахунків. Центральним елементом цього процесу виступає ринок платіжних карток, який задовольняє різноманітні потреби користувачів та слугує своєрідним «містком» у цифрову епоху банківської діяльності. Саме платіжні картки стають базовим інструментом переходу економічних відносин на нові інформаційно-комунікаційні технології та забезпечують ефективний обмін даними між фінансовими установами, відкриваючи нові можливості для автоматизації та оптимізації фінансових потоків.

З розвитком цифрових технологій з'являються так звані цифрові банки або необанки, які функціонують без фізичних відділень, а всі послуги надають через онлайн-платформи та мобільні додатки. У цих умовах банківські платіжні картки стають основним інструментом для реалізації комплексного завдання щодо збільшення частки безготівкових розрахунків у загальному грошовому обороті. Це дозволяє значно знизити витрати на обслуговування готівки, підвищити ефективність фінансових операцій і стимулювати розвиток економічної діяльності в цілому. Крім того, використання карток сприяє інтеграції українського ринку платежів у глобальну фінансову систему, забезпечуючи стандартизацію та взаємодію з міжнародними платіжними інструментами.

Попри широке впровадження електронних розрахунків, частка готівки в обороті залишається значною. З одного боку, це пояснюється відтоком коштів

із банківського сектору у періоди фінансових криз, паніки чи недовіри до спроможності банків виконувати свої зобов'язання. З іншого боку, наявність готівки обумовлена індивідуальними звичками та уподобаннями споживачів, особливо старшого покоління, для яких готівка є надійним резервом ліквідних коштів. Навіть за умов зростання привабливості електронних форм розрахунків та впровадження сучасних безпечних платіжних технологій, повна відмова від готівки у населення спостерігається не завжди, що свідчить про психологічний і соціальний аспект платіжної поведінки.

За останній період НБУ було вжито ряд заходів стосовно «спрощення порядку емісії платіжних карток і здійснення операцій із їх використанням: розширено можливості застосування бізнесом корпоративних платіжних карток; спрощено процедуру отримання платіжної картки довіреною особою фізичної особи – власника рахунку; розширено можливості здійснення операцій із платіжними картками з використанням хмарних сервісів, що надаються з використанням обладнання, розміщеного на території розвинутих країн» [7].

Негативним моментом у функціонуванні українського ринку платіжних карток є те, що ще більше двох третин готівкових коштів, які перебувають в обігу, знімаються у банкоматах держателями платіжних карток замість того, щоб використовувати їх у безготівкових транзакціях. Якщо порівнювати з іншими країнами, то в Україні залишається доволі низькій рівень охоплення населення безготівковими розрахунковими технологіями на одну особу. Тому дуже важливо, щоб українські банки все ж орієнтувалися не лише на кількісне розширення платіжних карток в обігу, але й на удосконалення якісної складової їх використання, щоб збільшити частку активних операцій з уже випущеними картками.

На противагу банківським депозитам, платіжні картки банків демонструють ліпшу ліквідність, а відповідно, й надійність задля зберігання коштів, і тому користуються більшим рівнем довіри у суспільстві. Орім того, стабільний позитивний тренд збільшення частки безготівкових операцій відбувається ще і з тієї причини, що нове покоління банківських клієнтів є більш

обізнаним у цифрових технологіях і створює відповідний попит на інноваційні банківські платіжні продукти.

Недоліком також є порівняно низький рівень середніх сум, які здійснюються за картковими платежами, що частково можна пояснити недостатнім асортиментом банківських послуг, які визначають відповідні можливості використання на практиці банківських платіжних карток.

Досить високий ступінь монополізованості українського карткового ринку, коли лише 3 банки (АТ КБ «ПриватБанк» – 45,1%, АТ «Ощадбанк» - 16,6%, АТ «Універсал Банк» - 10,6%) займають більше 72% кількості випущених банківських платіжних карток явно не сприяє здоровій конкуренції, яка поліпшує якість і ефективність операцій із платіжними картками, а також деформує тарифну політику банків за картковими операціями. Варто також відмітити, що більше 61% ринку платіжних карток займають 2 державні банки, проте аналогічна тенденція спостерігається і загалом на українському ринку банківських послуг.

«Така ситуація на банківському ринку деякою мірою позначається й на інфраструктурі ринку платіжних карток, коли банки, котрі мають по суті монопольне становище в їх випуску, зацікавлені в поступовому скороченні банкоматів, що має на меті й зниження власних витрат банківських установ, і створення умов для стимулювання користувачів карткових послуг до подальшої відмови від готівки й переходу до максимального використання безготівкових розрахунків» [7].

Рівень забезпечення українського населення pos-терміналами є майже удвічі менший, ніж у середньому в інших європейських країнах.

Регіональний розподіл платіжної інфраструктури по території України стосовно кількості терміналів демонструє доволі неоднорідний розподіл. Найбільша кількість банківських платіжних терміналів у розрахунку на 1 млн осіб зосереджена у «м. Києві (26,3 тис. терміналів), а також у Київській (16,4 тис. терміналів) та Дніпропетровській (12,9 тис. терміналів) областях, а найменша – у Донецькій (4,3 тис. терміналів) і Луганській (2,6 тис. терміналів) областях»

[28], що є наслідком об'єктивних причин часткової окупації даних регіонів.

Отож сформована українськими банками платіжна інфраструктура поки що недостатньо забезпечує належний рівень застосування платіжних карток банків та відповідно скорочення частки готівкових розрахунків в економіці.

Обмежувальним фактором розвитку ринку платіжних карток в Україні є інституційні засади функціонування українського банківського сектора й організації ним грошових відносин, що зумовлено впливом наступних факторів:

- недостатній рівень довіри українців до вітчизняного банківського сектора через негативні наслідки фінансово-економічних криз минулих років, унаслідок чого багато банків стали неплатоспроможними і у клієнтів були значні труднощі із одержанням власних депозитних коштів та зростали ризики їх повної втрати;

- недостатній рівень фінансової інклюзії, і пов'язаний з цим низький рівень фінансової грамотності населення, особливо людей старшого віку, які не бажають використовувати платіжні картки і навіть при їх наявності намагаються якнайшвидше одержати готівку;

- обмежені можливості українських банків стосовно збільшення асортименту послуг, пов'язаних із використанням платіжних карток. Доволі слабо розвинуте банківське карткове кредитування, а переважна частка платіжних карток емітуються банками в рамках «зарплатних» проєктів, які залишаються одним із основних каналів розповсюдження банками карток;

- відсутність законодавчо-нормативної бази в Україні, яка б при допомозі фіскальних інструментів забезпечувала стимулювання безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток;

- загострення проблеми карткового шахрайства із можливими ризиками втрати коштів власників карток через збільшення рівня кіберзлочинності і відставання діючих систем захисту банківських рахунків від таких проявів незаконної діяльності;

- не завжди відповідна тарифна політика банків стосовно визначення

плати й комісії за обслуговування банками карткових рахунків клієнтів, зняття готівкових коштів, виконання різноманітних платежів, що не стимулює клієнтів банків збільшення частоти використання платіжних карток банків;

- нерівномірність охоплення і регіонального розміщення на українському ринку платіжних карток належної інфраструктури, у тому числі недостатній рівень забезпечення необхідними технічними засобами при обслуговуванні держателів платіжних карток, особливо у маленьких магазинах і торгових точках в невеликих населених пунктах;

- висока частка дебетових карток банків у загальній кількості емітованих платіжних карток, які переважно використовуються їх держателями з метою отримання готівки у банкоматах, а також істотна кількість неактивних карток, які не використовуються їх користувачами для безготівкових розрахунків;

- відсутність чітких і діючих механізмів захисту власників платіжних карток при форс-мажорних обставинах, пов'язаних у тому числі із технічними збоями у роботі pos-терміналів чи банкоматів, технічною несправністю відповідного обладнання, а також недосконалістю (застарілістю) програмного забезпечення, що унеможлиблює здійснення розрахунків із застосуванням банківських платіжних карток.

Вказані проблеми набули ще більш особливого значення і з огляду на військові дії, загальноекономічний спад, високі темпи інфляції та девальвації в Україні, значний розмір тіньової економіки, коли клієнти банків просто не хочуть відображати доходи, які отримані ними, без сплати державі відповідних податків, а також інших зовнішніх негативних чинників, які стримують розвиток українського бізнесу, банківництва і в тому числі операцій банків із картками. Отже, подальший розвиток українського ринку платіжних карток стримується дією певних факторів, що мають комплексний характер. З одного боку, на це впливає значна привабливість готівкових коштів для великої частки домогосподарств, обумовлена різними соціальними, психологічними та економічними причинами. З іншого боку, розвиток ринку обмежують існуючі проблеми в українському фінансовому секторі загалом, які проявляються і у

функціонуванні платіжних карток — від недостатньо розвиненої інфраструктури та обмежень цифрових технологій до законодавчих та регуляторних перешкод, що ускладнюють повноцінне впровадження безготівкових розрахунків. Таким чином, поєднання традиційних фінансових звичок населення та структурних проблем ринку визначає сучасні межі розвитку платіжних карток в Україні.

Висновки до розділу 2

Нещодавно банківська система України працює в надзвичайно складних умовах: з одного боку, українські банки мають відповідати темпам глобальної трансформації та науково-технічного прогресу, а з іншого — протистояти численним внутрішнім і зовнішнім ризикам, зокрема подолати наслідки потрясінь, спричинених війною на території країни. Кількість працюючих в Україні банків поступово зменшується, тепер їх 63 установи. Окрім зменшення кількості банків відбувалося скорочення й кількості структурних підрозділів українських банків. Український банківський сектор концентрується, еволюціонує у напрямку подальшого розвитку інтернет-банкінгу та збільшує свої активи, які надалі приносять дохід. Насамперед збільшення активів банків у військовий час відбувається за рахунок зростання вкладень у в інші банки й депозитні сертифікати НБУ. Усі головні показники функціонування банківського сектора України поступово зростали, у цілому банківська систем України витримала серйозні загрози нинішнього етапу розвитку: банки працюють, зберігаючи свою прибутковість і ліквідність. Навіть у 2023 році банківський сектор отримав прибутки у розмірі 24,7 млрд грн. і рентабельністю капіталу майже 11%.

У 2024 році продовжувала зростати загальна кількість випущених банками платіжних карток в Україні й сягала 110,3 млн шт., у тому числі 47,2 млн шт. із них є активними, тобто операції з ними здійснюються щомісяця, а 57% із - безконтактні картки.

Український ринок платіжних карток безупинно розвивається, зростає як кількість, так і сума безготівкових операцій, які здійснюються із використанням платіжних карток. Збільшується і загальний обсяг емітованих банками платіжних карток. Широко розповсюджується безконтактна оплата, таким чином зростає кількість безконтактних і токенізованих платіжних карток. Українці все частіше надають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками при здійсненні покупок у торгових центрах, оплаті за транспортні й інші послуги, а також купівлі товарів в інтернеті.

Негативним моментом у функціонуванні українського ринку платіжних карток є те, що ще більше двох третин готівкових коштів, які перебувають в обігу, знімаються у банкоматах держателями платіжних карток замість того, щоб використовувати їх у безготівкових транзакціях. Недоліком також є порівняно низький рівень середніх сум, які здійснюються за картковими платежами.

Досить високий ступінь монополізованості українського карткового ринку не сприяє здоровій конкуренції, яка не поліпшує якість і ефективність операцій із картками, а також деформує тарифну політику банків за картковими операціями.

Недостатній рівень забезпечення українського населення pos-терміналами та нерівномірний регіональний розподіл платіжної інфраструктури по території України також стримують розвиток операцій з платіжними картками.

Обмежувальними факторами розвитку ринку платіжних карток в Україні також є: недостатній рівень довіри українців до вітчизняного банківського сектора, недостатній рівень фінансової інклюзії, недостатній асортимент послуг, пов'язаних із використанням платіжних карток, відсутність фіскального стимулювання безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток, загострення проблеми карткового шахрайства, часто невідповідна тарифна політика банків по операціях із картками, висока частка дебетових і неактивних карток банків, відсутність чітких і діючих механізмів захисту власників платіжних карток при форс-мажорних обставинах, значні розміри тіньової економіки і складна загальноекономічна і соціальна ситуація в державі.

РОЗДІЛ 3

ПОТЕНЦІЙНІ НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Закордонний досвід операцій з платіжними картками банків і можливості його імплементації в Україні

В сучасних умовах український ринок банківських послуг зіштовхується з низкою серйозних труднощів, що ускладнюють його подальший розвиток. Оскільки Україна планує найближчим часом інтегруватися до Європейського Союзу та має спільні кордони з низкою країн Західної Європи, вивчення та аналіз досвіду цих держав дозволяє зрозуміти, як подолати проблеми, що раніше виникали на ринку платіжних карток у Європі та нині залишаються актуальними для України.

Глобальна економічна криза спровокована пандемією, а також запроваджені у більшості розвинутих країн обмежувальні заходи й економічна рецесія, що після цього наступила, підвищили тенденцію щодо активізації застосування у світі платіжних карток. За аналітичними даними Moody's, «у 2024 році 48,5% усіх споживчих витрат у світі було здійснено за допомогою платіжних карток (хоча ця цифра значно відрізняється в розрізі країн – від 91% у Південній Кореї до приблизно 1% у Гані та М'янмі). Це на 12% більше, ніж за попередній рік, причому в період із 2019 по 2023 рік обсяги платежів за споживчими витратами за допомогою платіжних карток зростали стабільними середньорічними темпами на 16% за рік» [53].

Згідно даних аналітичної компанії McKinsey, загальні доходи отримані від безготівкових платежів доволі швидко мають повернутися до попередньої довгострокової траєкторії «зростання на 6-7%, компенсуючи падіння 2023 року

у 2024 році та досягнувши приблизно 2,5 трильйона доларів США до 2026 року» [51].

Розглянемо досвід США та Польщі за такими ключовими характеристиками функціонування ринку платіжних карток: наявність та якісні показники власників карток; рівень розвитку та забезпеченість інфраструктури обслуговування ринку карток; інтенсивність використання банківських платіжних карток; а також безпека проведення операцій із картками.

1. Наявність і якісна характеристика власників платіжних карток.

У Польщі активні платіжні картки банків мають більше 65% поляків, із яких 95% застосовували їх у своєму житті хоча б один раз і лише 5% – неактивні, тобто ніколи їх не використовували.

«Населення Польщі віком 25-44 роки є найактивнішою на ринку платіжних карток і на неї припадає 54-58% операцій з використанням платіжних карток. Категорія населення віком старше 44 років має меншу частку на ринку платіжних карток - 25%, а категорія населення віком 65 років і старше - 19%» [16, с. 41]. Тобто літні поляки чи не хочуть, чи побоюються виконувати операції із використанням платіжних карток. Необхідно відмітити, що найбільше операції з використанням платіжних карток здійснюють поляки, які мають високий і середній рівень доходу.

Нині платіжні картки, й особливо кредитні, є головним платіжним інструментом у більшості американців. «У США принаймні одну платіжну картку мають 72,1% споживачів платіжних послуг. 33% населення США мали 1-2 платіжні картки; 18% – 3-4 платіжних картки; 9% – 5-6 платіжних карток; 7% – 7 і більше платіжних карток» [45]. У середньому на одного американця припадає 4,4 платіжних картки, а один із десяти власників карток має їх більше ніж 10. А це свідчить про те, що громадяни США широко використовують платіжні картки, і це практично не залежить від їх віку і матеріального стану.

Держателями платіжних карток і здійснення операцій із ними у США є переважно молоді люди й особи середнього віку. Узагальнений середній вік для користувача платіжної картки складає 20,8 років.

Саме завдяки першості у запровадження у обіг платіжних карток, найбільше поширення вони здобули серед американців і найвищий рівень здійснення операцій з картками у США.

Варто відмітити, що у всіх розвинутих країнах відбувається максимальне проникнення платіжних карток у всі сфери життєдіяльності усіх верств населення, зокрема й пенсіонерів і непрацюючих.

2. Інфраструктурне обслуговування ринку платіжних карток.

У Польщі спостерігається стабільне розширення інфраструктури для обслуговування банківських карток: зростає кількість торговельних точок, POS-терміналів для приймання карток, а також мережа банкоматів. Збільшується частка POS-терміналів із можливістю безконтактної оплати та кількість місць, де доступна послуга «cash back». POS-обладнання встановлено практично в кожному торговельно-побутовому закладі. Кількість банкоматів і точок приймання карток у сфері торгівлі та послуг є достатньою й повністю відповідає потребам користувачів платіжних карток.

У США найбільш розвинута й інноваційна інфраструктура обслуговування платіжних карток. Оскільки частка активних користувачів платіжних карток є дуже високою - близько 91%, що і зумовлює потребу наявності відповідно налагодженої технічної інфраструктури.

США є лідером по кількості банкоматів на млн. жителів, проте через активний розвиток цифрових технологій та інтернет-банкінгу, роль банкоматів у безготівкових розрахунках американців починає зменшуватись.

За останні роки значно зросло використання EFT POS-терміналів у всіх країнах світу, у тому числі і в США. «У 2024 році у порівнянні з 2023 роком їх кількість зросла у 1,5 рази. Загалом у 2021 році США як і за кількістю банкоматів, так і за кількістю EFT POS-терміналів на млн. жителів входило у трійку лідерів (після Франції та Великобританії), маючи на своїй території 5630,7 тис. од. даного термінального обладнання» [15].

Отже, населення у розвинутих країнах повністю забезпечене сформованою інфраструктурою для проведення операцій із платіжними картками банків.

3. Інтенсивність застосування платіжних карток.

Голова Національного банку Польщі зазначає, що «в країні відбувається зростання розрахункових карток, але падіння кредитних. Крім того, він відмітив, що у 2024 році в країні налічувалося близько 27 млн. дебетових карток, що становить 80% всіх емітованих платіжних карток» [52]. Тобто чисельність платіжних карток в Польщі постійно зростає і за останні 10 років, вона збільшилась більш ніж удвічі.

«Кількість ініційованих транзакцій поляків: зареєстровано 534,1 млн. транзакцій у безготівковій формі на загальну суму 42,1 млрд. злотих, що відповідно на 19,2% та 24,8% більше попереднього періоду. Платіжні картки використовувалися їх власниками для здійснення операцій у середньому 20,5 рази. При цьому платіжні картки були використані для здійснення платежу в безготівковій формі в середньому близько 15,3 рази» [16, с. 44].

Варто підкреслити, що в Польщі зростає кількість операцій із використанням кредитних карток, здійснених через інтернет. Попри те, що середня кількість платіжних карток на одного жителя країни є нижчою, ніж у середньому по ЄС, польський ринок платіжних карток залишається одним із найінноваційніших у Європі, забезпечуючи клієнтам широкий доступ до сучасних платіжних технологій.

У США найбільш інтенсивно використовують кредитні платіжні картки, хоча й чисельність випущених банками дебетових карток активно зростає щороку при здійсненні безготівкових розрахунків.

Отже, інтенсивність застосування платіжних карток у здійсненні всіх видів платежів є дуже важливим для потенційного розвитку економіки будь-якої країни світу.

4. Безпека при обслуговуванні платіжними картками.

Ризик шахрайства з використанням банківських платіжних карток є однією з основних перешкод для потенційно ефективного розвитку банківського ринку у світі. Найпоширеніші різновиди шахрайств із платіжними картками банків наведено у таблиці 3.1.

Теж поступово зростає шахрайство із виманюванням реквізитів платіжних карток в інтернеті, збільшується кількість фішингових сайтів, SMS-повідомлень і листів, в яких шахраї одержують реквізити платіжних карток у їх власників.

Таблиця 3.1

Найбільш поширені типи шахрайств із платіжними картками

Типи шахрайств	Частка поширеності шахрайств, %
Шахрайство з втраченими і викраденими платіжними картками	72,2
Шахрайство з підробленими платіжними картками	20,5
Шахрайство з платіжними картками, отриманими незаконним держателем	2,8
Шахрайство з використанням рахунку	1,4
Інші форми шахрайств	3,1

Джерело: складено автором на основі [44]

Найбільш поширеним у світі визнано шахрайство пов'язане із втраченими і викраденими платіжними картками банків.

Стосовно банкоматних шахрайств, то згідно даних «Європейської групи з безпеки банкоматів (European ATM Security Team) у Польщі протягом останніх трьох років випадки готівкового трапінгу збільшилися на 61–63%, в той час як кількість випадків скімінгу і обсяг втрат від банкоматних шахрайств знизилися на 24-26%» [16, с. 45].

Банки у розвинутих країнах постійно інформують власних клієнтів про головні правила безпеки при користуванні платіжними картками, проте дослідження демонструють їх недотримання клієнтами (записаний PIN-код і використання його у процесі здійснення операцій, не приховують PIN-код від інших людей, розкривають чи викладають на фото CVV тощо). І в той же час половина клієнтів вважає, що безпека їх даних і виконання операцій із картками залежить від банку, послугами якого вони користуються, а не від них особисто.

Різновиди та типи небезпек, які впливали на функціонування польського ринку платіжних карток у 2024 році зображено на рис. 3.1.

До ризикованої поведінки поляків із платіжними картками можна віднести:

– вдаються до допомоги сторонніх людей під час здійснення операцій

із картками;

- зберігають чи носять при собі PIN-код;
- не контролюють де знаходиться платіжна картка і що з нею відбувається;
- постійно носять із собою усі картки без потреби тощо.

Джерело: складено автором на основі [50]

Рис 3.1 Різновиди та типи небезпек, які впливали на функціонування польського ринку платіжних карток у 2024 році

Дослідження випадків карткових шахрайств у США показало, що така проблема є актуальною і держателі платіжних карток зазнають збитків як через власні помилки, так і через вину банківських установ, які при цьому зазнають репутаційних ризиків позбавляючись клієнтів. Великі обсяги шахрайських операцій із картками у різних країнах світу зумовлюють необхідність впровадження ефективної системи ризик-менеджменту, яка дозволяє виявляти та мінімізувати основні сучасні види ризиків у картковому бізнесі й зменшувати витрати, пов'язані з ризиковим обслуговуванням клієнтів банків платіжними картками.

Отже, досвід розвинутих країн у сфері операцій із платіжними картками наповнений багатьма позитивними і негативними даними, які необхідно враховувати українським банкам у процесі запровадження і вдосконалення вже

існуючих платіжних послуг. Саме імплементація позитивного зарубіжного досвіду із врахуванням особливостей зовнішнього впливу у роботі українських банків із платіжними картками дасть можливість підняти їх якість і ефективність на новий рівень максимально задовольняючи запити клієнтів і забезпечуючи прибуткову діяльність банків.

3.2. Основні шляхи вдосконалення операцій із платіжними картками українських банків у сучасних умовах

Організація платіжного обороту є базовою функцією банківської системи, яке не може розглядатися відокремлено від новітніх цифрових продуктів і технологій, які тісно пов'язані з електронними транзакціями, платіжними картками, нинішніми інструментами руху грошей і дистанційною взаємодією банків із їх клієнтами, що кардинально трансформує банківську діяльність, роблячи її динамічною, яка відповідає потребам цифрового економічного укладу сучасного життя й особливо у сфері платіжних технологій. Оскільки поширення інтернет-банкінгу, технологій безконтактних платежів, віртуальних гаманців й інших новацій у банківництві є наслідком вимог часу цифрової економіки стосовно зменшення затрат обігу, пов'язаних із рухом грошей між економічними суб'єктами, включаючи підвищення рівня зручності, швидкості, а також безпеки виконання платіжних операцій.

«Подальший розвиток ринку платіжних карток та, як наслідок, розширення сфер безготівкових операцій має стати тим стратегічним напрямом, у якому повинна рухатися платіжна система країни в епоху цифрових технологій, що визначає подальші можливості зниження обсягу готівки в обігу, розширення спектра й підвищення якості банківських послуг, економії суспільних витрат, збільшення ресурсної бази банків і обсягів кредитування, активізації економічних процесів, зростання податкових надходжень та наближення

вітчизняних фінансових ринків до світового рівня» [7].

Враховуючи, що платіжні картки є основним рушієм просування інституційних засад грошового обігу у сторону безготівкового суспільства необхідно вдосконалювати операції із платіжними картками банків. Задля підвищення рівня ефективності й якості застосування операцій із платіжними картками банків обов'язково необхідно стабілізувати загальноекономічну й соціально-політичну ситуацію в державі, нормалізувати інфляційні процеси, скоротити обсяги тіньової економіки, відновлювати довіру українців до інститути держави і до банківської системи, яка безпосередньо впливає на всі економічні процеси й явища в сучасному житті. Згідно результатів економіко-математичного аналізу позитивно на значення сум операцій, проведених із використанням платіжних карток, а також чисельності операцій, здійснених за допомогою платіжних банківських карток впливають зростання середньої заробітної плати і чисельність активних банківських платіжних карток. Саме тому потрібно не лише кількісно розвивати показники ринку платіжних карток, але й розвивати їх якість та інтенсивність їх використання.

Таблиця 3.2

Шляхи вирішення основних проблем використання платіжних карток в Україні

Проблеми	Шляхи вирішення
1. Поширення використання платіжних карток як засобу безготівкових розрахунків серед населення	1.1. Проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток 1.2. Постійне організування та проведення рекламно-просвітницької роботи з підвищення фінансової грамотності населення
2. Поширення використання платіжних карток серед підприємств та організацій	2.1. Зменшення часу на проведення трансакцій; підвищення захисту карток від підробок; гарантія банком оплати операцій, проведених клієнтами; забезпечення необхідної підготовки персоналу 2.2. Забезпечення розвитку інфраструктури із проведення безготівкових розрахунків шляхом установа для кредитних організацій обов'язкових вимог 2.3. Крім зарплатних проектів, необхідне у перспективі залучення банківських платіжних карток для розрахунків за відпустками як у межах України, так і за її кордонами
3. Відставання України від карткових ринків європейських країн	3.1. Запровадження новітніх технологій для реалізації державних та корпоративних проектів, їх вивчення державним керівництвом та політичними діячами 3.2. Державне стимулювання впровадження платіжних карток за допомогою встановлення пільгового режиму амортизації високотехнологічного оснащення, введення податкових пільг для учасників ринку, створення відповідної правової бази
4. Слабка захищеність інформації платіжних карток	4.1. Створення нових програмних продуктів завдяки вивченню досвіду іноземних держав

Джерело: складено автором на основі [32]

Проаналізувавши також інші актуальні проблеми українського ринку платіжних карток запропонуємо можливі шляхи їх вирішення:

- формування позитивного іміджу банківського сектору України загалом, і підвищення рівня ділової репутації комерційних банків зокрема;
- підвищення рівня фінансової обізнаності українців за допомогою проведення урядом і НБУ роз'яснювальної роботи щодо ефективності, доцільності та основних безпекових правил при використанні платіжних карток банків;
- організація і регулярне проведення рекламно-просвітницьких кампаній стосовно переваг і правил операцій із платіжними картами банків;
- підвищення рівня фінансової інклюзії, доступності фінансових послуг із використанням банківських платіжних карток, особливо активізація представників старшого покоління у платежах за допомогою банківських карток;
- зменшення високого рівня монополізації українського карткового ринку, який деформує тарифну політику і пригнічує конкуренцію, шляхом активнішого просування на картковий ринок інших банків, у тому числі й закордонних;
- визначення тарифної політики і комісій за картковими операціями до оптимального рівня, який дасть змогу банкам і провайдером платіжних послуг покривати витрати й стимулювати підприємства торгівлі розвиваючи безготівкові платежі без наднормового підвищення цін;
- розвиток платіжної інфраструктури банків, адекватної потребам клієнтів у всіх регіонах України, зокрема суттєве підвищення рівня забезпечення населення pos-терміналами; «зобов'язальна норма, котра вимагає від суб'єктів господарювання встановлювати pos-термінали, забезпечуючи тим самим можливість здійснення розрахунків за продані товари й надані послуги з використанням електронних платіжних засобів не менше ніж трьох платіжних систем, однією з яких є багатомітентна платіжна система, платіжною організацією якої є резидент України» [7, с. 59];

– «створення банківськими установами об'єднаної мережі банкоматів, що дозволило б розширити інфраструктуру обслуговування власників платіжних карток у сенсі обслуговування більшої клієнтської бази та більшого територіального охоплення потреб клієнтів. Для банків така кооперація, окрім збільшення доходів від зростання клієнтської бази, вигідна ще й скороченням операційних витрат на технічні засоби обслуговування та здійснення інвестицій у відповідне обладнання, включаючи банкомати й термінали самообслуговування» [7; с. 60];

– розширення дії бонусних і програм лояльності, націлених на спектр інтересів різних цільових аудиторій та потреб клієнтів, особливо у невеликих населених пунктах;

– додаткове стимулювання банківських клієнтів із застосуванням щомісячного нарахування відсотків на залишок їх коштів на платіжній картці;

– стимулювання активізації користування платіжними картками при безготівкових розрахунках, тобто збільшення частки активних карток, які використовуються не лише для зняття готівки у банкоматах;

– розширення асортименту банківських послуг доступних при використанні платіжних карток за рахунок реалізації інноваційних карткових інструментів, вихід за межі зарплатних карткових проєктів, активніше просування безконтактних платежів за технологією NFC, «комбікарт» - одна картка на декілька рахунків; «передплачені картки міжнародних платіжних систем; багатофункціональні банківські чипові картки з транспортними, соціальними, паливними та лоялті-додатками, у тому числі випущені банком у рамках кобрендингових проєктів (спільні проєкти банків-емітентів із постачальниками товарів або послуг)» [7; с. 58];

– сприяння підвищенню середніх сум операцій із використанням платіжних карток;

– постійна оцінка і аналіз факторів стримування використання платіжних карток клієнтами банків і розробка шляхів їх вирішення;

– створення сприятливого фіскального середовища, стимулювання

безготівкових розрахунків і у тому ж числі операцій із платіжними картками;

- створення новітніх платіжних продуктів із залученням досвіду розвинутих країн, особливо цифрові сервіси та «розумні» пристрої із інтегрованими в них програмами для здійснення оплати, зокрема, платежів за допомогою сканування QR-коду смартфонами;

- активна і ефективна боротьба із різними сучасними видами карткового шахрайства і банківської кіберзлочинності.

Задля попередження і мінімізації ризиків карткового шахрайства головними напрямками роботи банків мають бути:

1. «Надання переваги технічним заходам безпеки перед організаційними при впровадженні вимог стандарту PCI DSS, котрий сьогодні є основним практичним і регламентуючим документом для індустрії платіжних карток.

2. Прискорення обладнання банкоматів антискімінговими пристроями, впровадження моніторингу банкоматної мережі для своєчасного попередження несанкціонованих втручань у роботу банкоматів.

3. Посилення заходів безпеки у еквайринговій мережі, зокрема проведення додаткових інструктажів касирів торгово-сервісних підприємств, менеджерів та касирів відділень банків з приводу різновидів шахрайства з платіжними картками» [14, с. 321].

4. Урегулювання законодавчих норм задля уникнення можливостей використання платіжних карток банків у схемних проєктах.

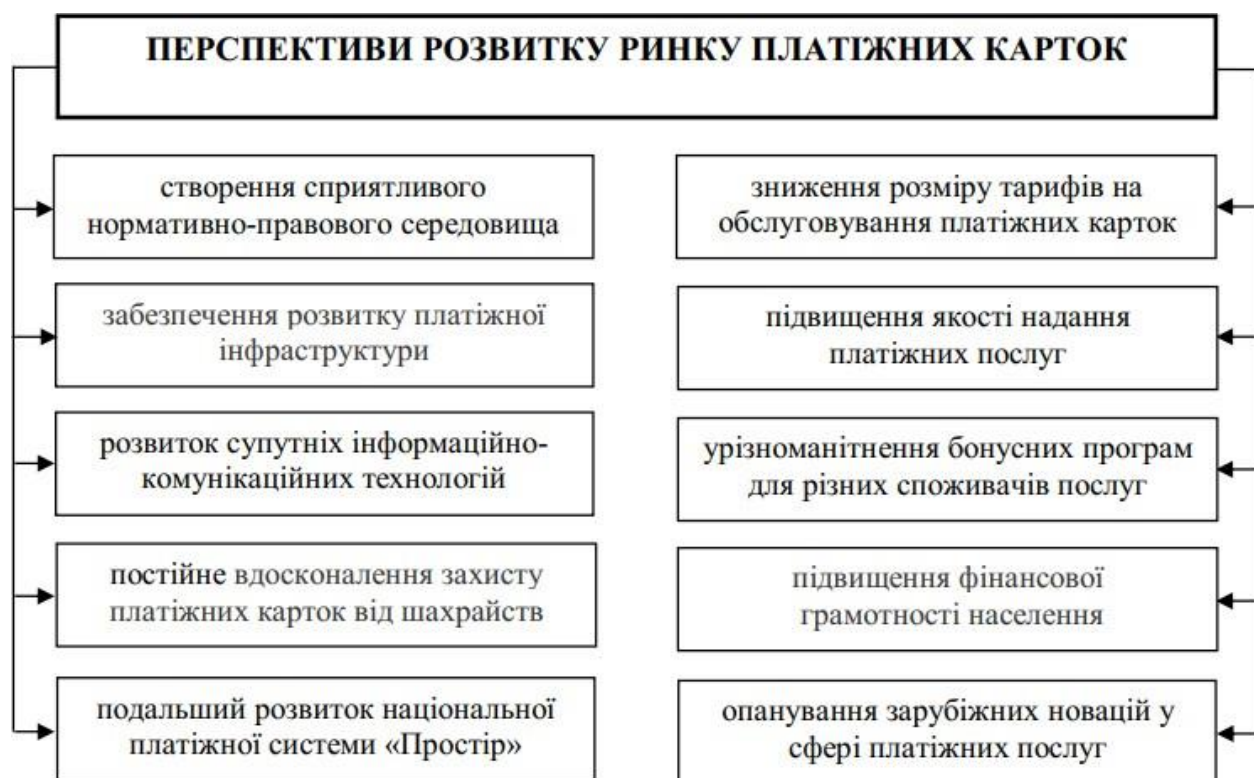
5. Скорочення частки готівкових платежів в економіці, шляхом стимулювання безготівкових розрахунків, опираючись на їх переваги.

6. Розробка та впровадження чітких механізмів захисту споживачів платіжних послуг у разі форс-мажорних ситуацій, пов'язаних із технічними збоєм у роботі POS-терміналів, банкоматів, несправністю необхідного обладнання або недосконалістю програмного забезпечення, що унеможливорює проведення операцій за платіжними картками.

Упровадження визначених заходів призведе до вдосконалення національного платіжного ринку високого технологічного рівня, який відповідає

інтересам як банків, так і їх клієнтів. Він стане базою гармонійного розвитку сфери безготівкових платежів, сучасних інноваційних фінансових технологій, а також суттєво підвищить рівень конкурентоспроможності й безпеки в даній сфері.

На рис. 3.2 відображено узагальнені перспективи подальшого розвитку українського ринку платіжних карток банківських установ.

Джерело: складено автором на основі [14, с. 321]

Рис. 3.2 Узагальнені перспективи подальшого розвитку українського ринку платіжних карток банківських установ

Загалом слід підкреслити необхідність стимулювання економічної зацікавленості учасників ринку у переході на сучасні форми банківських платежів, враховуючи реалії цифрової економіки, де більшість економічних зв'язків і фінансових операцій базується на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Тому серед ключових умов потенційного розширення використання платіжних карток в Україні слід виділити розвиток відповідної платіжної інфраструктури, скорочення транзакційних витрат, активне впровадження супутніх ІКТ-рішень, підвищення рівня безпеки

операцій із картками, а також зміцнення довіри населення до них як основного інструменту проведення платежів у сучасній економіці.

Отже, саме інноваційні зміни є визначальними у трансформації платіжної інфраструктури, що зумовлюється наступними факторами: зростання конкуренції на фінансовому ринку; динамічні інновацій й технологічні зміни у суспільному житті, що призводять до нових запитів і можливостей для банківських платіжних інструментів; НТП, який створює нові і вдосконалює існуючі способи комунікації; підвищення потреб банківських клієнтів стосовно безпечності платіжних операцій; зменшення затрат на виконання угод і запровадження передових і ефективних рішень у роботі банків із платіжними картками.

Висновки до розділу 3

Глобальна економічна криза спровокована пандемією, а також запроваджені у більшості розвинутих країн обмежувальні заходи й економічна рецесія, що після цього наступила, підвищили тенденцію щодо активізації застосування у світі платіжних карток.

У Польщі активні платіжні картки банків мають більше 65% поляків, найбільше операції з використанням платіжних карток здійснюють поляки, які мають високий і середній рівень доходу. Платіжні картки, й особливо кредитні, є головним платіжним інструментом у більшості американців. У середньому на одного американця припадає 4,4 платіжних картки, а один із десяти власників карток має їх більше ніж 10.

США є лідером по кількості банкоматів на млн. жителів, проте через активний розвиток цифрових технологій та інтернет-банкінгу, роль банкоматів у безготівкових розрахунках американців починає зменшуватись. Населення у розвинутих країнах повністю забезпечене сформованою інфраструктурою для проведення операцій із платіжними картками банків.

Найпоширенішою формою шахрайства у світі є операції, пов'язані з

втратаю або викраденням банківських платіжних карток. У розвинутих країнах банки постійно інформують своїх клієнтів про основні правила безпечного користування картками, проте дослідження показують, що ці рекомендації часто ігноруються. Масштаби шахрайства з картками в різних країнах роблять необхідним впровадження ефективної системи ризик-менеджменту, яка дозволяє своєчасно виявляти та мінімізувати основні сучасні види ризиків у картковому бізнесі, а також скорочувати витрати, пов'язані з ризикованим обслуговуванням клієнтів платіжними картками.

Імплементация позитивного зарубіжного досвіду із врахуванням особливостей зовнішнього впливу у роботі українських банків із платіжними картками дасть можливість підняти їх якість і ефективність на новий рівень максимально задовольняючи запити клієнтів і забезпечуючи прибуткову діяльність банків.

Задля підвищення рівня ефективності й якості застосування операцій із платіжними картками банків обов'язково необхідно стабілізувати загальноекономічну й соціально-політичну ситуацію в державі, нормалізувати інфляційні процеси, скоротити обсяги тіньової економіки, відновлювати довіру українців до інституту держави і до банківської системи, яка безпосередньо впливає на всі економічні процеси й явища в сучасному житті.

Потенційні шляхи вирішення проблем операцій із платіжними картками: формування позитивного іміджу банківського сектору; підвищення рівня фінансової обізнаності українців; підвищення рівня фінансової інклюзії, доступності фінансових послуг із використанням банківських платіжних карток; зменшення високого рівня монополізації українського карткового ринку; оптимізація тарифної політики і комісій за картковими операціями; розвиток платіжної інфраструктури банків, адекватної потребам клієнтів у всіх регіонах України; розширення дії бонусних і програм лояльності по карткових проєктах; розширення асортименту банківських послуг доступних при використанні платіжних карток; стимулювання банківських клієнтів із застосуванням щомісячного нарахування відсотків на залишок їх коштів на платіжній картці;

створення сприятливого фіскального середовища, стимулювання безготівкових розрахунків; створення новітніх платіжних продуктів із залученням досвіду розвинутих країн; активна і ефективна боротьба із різними сучасними видами карткового шахрайства і банківської кіберзлочинності; урегулювання законодавчих норм задля уникнення можливостей використання платіжних карток банків у схемних проєктах та інше.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження операцій із платіжними картками банків ми дійшли до наступних висновків.

Банківська платіжна картка — це засіб ідентифікації та проведення фінансових операцій, що дає її власнику можливість здійснювати операції зі своїм рахунком. Основними функціями картки є підтвердження особи користувача як учасника платіжної системи та забезпечення доступу до широкого спектра банківських послуг, таких як оплата товарів і послуг, безготівкові перекази, зняття готівки, відкриття депозитів та оформлення кредитів.

З розвитком карткових систем з'являються різні види платіжних карток, які відрізняються призначенням, функціоналом та технічними характеристиками. До них належать кредитні картки, картки з овердрафтом, дебетові картки та картки типу «електронний гаманець». Крім того, картки можуть бути індивідуальними або корпоративними.

Найпоширеніші операції з платіжними картками включають: нарахування та виплату заробітної плати працівникам підприємств і організацій; переказ коштів між картками; отримання готівки в банкоматах; отримання інформації про стан рахунку; оплату товарів і послуг; виконання різних видів платежів; поповнення мобільного рахунку; оформлення короткострокових кредитів; відкриття депозитів тощо.

Використання карток є не лише зручним, а й досить безпечним, оскільки відповідальність власника у разі втрати картки обмежена. Більшість платіжних систем забезпечують надійний захист від несанкціонованих операцій, впроваджуючи сучасні технології та інноваційні рішення. Крім того, власники карток постійно отримують детальні виписки про проведені операції, що дозволяє контролювати витрати, аналізувати фінансові операції та відстежувати

стан рахунку.

На розвиток операцій із платіжними картками впливають різні групи факторів, які можуть бути певним чином взаємопов'язані і взаємообумовлені. Фактори впливу на розвиток операцій із платіжними картками, розподіляються на групи факторів, які впливають на: збільшення кількості та якісну характеристику держателів платіжних карток, забезпеченість інфраструктурою обслуговування платіжними картками, інтенсивність використання платіжних карток та безпечність обслуговування платіжними картками. Вивчення сили і напряду їх впливу є необхідною передумовою задля ефективного розвитку операцій із платіжними картками. Ринок платіжних карток є невід'ємною складовою у соціально-економічному розвитку сучасної держави. Для того, щоб його вплив був більш ефективним необхідно дотримуватись наступних принципів у його функціонуванні: цілісність, універсальність, стабільність, безпечність, ефективність.

Останнім часом банківська система України функціонує в надзвичайно складних умовах: з одного боку, українські банки повинні відповідати темпам глобальної трансформації та науково-технічного прогресу, а з іншого — протистояти численним внутрішнім і зовнішнім ризикам, включно з наслідками війни на території країни.

Кількість працюючих в Україні банків поступово зменшується, тепер їх 63 установи. Окрім зменшення кількості банків відбувалося скорочення й кількості структурних підрозділів українських банків. Український банківський сектор концентрується, еволюціонує у напрямку подальшого розвитку інтернет-банкінгу та збільшує свої активи, які надалі приносять дохід. Насамперед збільшення активів банків у військовий час відбувається за рахунок зростання вкладень у в інші банки й депозитні сертифікати НБУ. Усі головні показники функціонування банківського сектора України поступово зростали в останні роки. У цілому банківська система України витримала серйозні загрози нинішнього етапу розвитку: банки працюють, зберігаючи свою прибутковість і ліквідність. Навіть у 2023 році банківський сектор отримав прибутки у розмірі

24,7 млрд грн. і рентабельністю капіталу майже 11%.

У 2024 році продовжувала зростати загальна кількість випущених банками платіжних карток в Україні й сягала 110,3 млн шт., у тому числі 47,2 млн шт. із них є активними, тобто операції з ними здійснюються щомісяця, а 57% із - безконтактні картки. Швидко починають також розвиватися токенизовані платіжні картки банків і серед усіх активних платіжних карток кожна п'ята картка є саме токенизованою.

Український ринок платіжних карток безупинно розвивається, зростає як кількість, так і сума безготівкових операцій, які здійснюються із використанням платіжних карток. Збільшується і загальний обсяг емітованих банками платіжних карток. Широко розповсюджується безконтактна оплата, таким чином зростає кількість безконтактних і токенизованих платіжних карток. Українці все частіше надають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками при здійсненні покупок у торгових центрах, оплаті за транспортні й інші послуги, а також купівлі товарів в інтернеті.

Негативним моментом у функціонуванні українського ринку платіжних карток є те, що ще більше двох третин готівкових коштів, які перебувають в обігу, знімаються у банкоматах держателями платіжних карток замість того, щоб використовувати їх у безготівкових транзакціях. Недоліком також є порівняно низький рівень середніх сум, які здійснюються за картковими платежами.

Досить високий ступінь монополізованості українського карткового ринку не сприяє здоровій конкуренції, яка не поліпшує якість і ефективність операцій із платіжними картками, а також деформує тарифну політику банків за картковими операціями. Недостатній рівень забезпечення українського населення pos-терміналами та нерівномірний регіональний розподіл платіжної інфраструктури по території України також стримують розвиток операцій з платіжними картками.

Обмежувальними факторами розвитку ринку платіжних карток в Україні також є: недостатній рівень довіри українців до вітчизняного банківського сектора, недостатній рівень фінансової інклюзії, недостатній асортимент послуг,

пов'язаних із використанням платіжних карток, відсутність фіскального стимулювання безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток, загострення проблеми карткового шахрайства, часто невідповідна тарифна політика банків по операціях із картками, висока частка дебетових і неактивних карток банків, відсутність чітких і діючих механізмів захисту власників платіжних карток при форс-мажорних обставинах, значні розміри тіньової економіки і складна загальноекономічна і соціальна ситуація в державі.

Глобальна економічна криза спровокована пандемією, а також запроваджені у більшості розвинутих країн обмежувальні заходи й економічна рецесія, що після цього наступила, підвищили тенденцію щодо активізації застосування у світі платіжних карток.

У Польщі активні платіжні картки банків мають більше 65% поляків, найбільше операції з використанням платіжних карток здійснюють поляки, які мають високий і середній рівень доходу. Платіжні картки, особливо кредитні, виступають основним засобом оплати для більшості американців. У середньому кожен американець володіє 4,4 картки, а один із десяти власників має понад 10 карток.

США є лідером по кількості банкоматів на млн. жителів, проте через активний розвиток цифрових технологій та інтернет-банкінгу, роль банкоматів у безготівкових розрахунках американців починає зменшуватись. Населення у розвинутих країнах повністю забезпечене сформованою інфраструктурою для проведення операцій із платіжними картками банків.

Найбільш поширеним у світі визнано шахрайство пов'язане із втраченими і викраденими платіжними картками банків. Банки у розвинутих країнах постійно інформують власних клієнтів про головні правила безпеки при користуванні платіжними картками, проте дослідження демонструють їх недотримання клієнтами.

Імплементація позитивного зарубіжного досвіду із врахуванням особливостей зовнішнього впливу у роботі українських банків із платіжними картками дасть можливість підняти їх якість і ефективність на новий рівень

максимально задовольняючи запити клієнтів і забезпечуючи прибуткову діяльність банків.

Задля підвищення рівня ефективності й якості застосування операцій із платіжними картками банків обов'язково необхідно стабілізувати загальноекономічну й соціально-політичну ситуацію в державі, нормалізувати інфляційні процеси, скоротити обсяги тіньової економіки, відновлювати довіру українців до інститути держави і до банківської системи, яка безпосередньо впливає на всі економічні процеси й явища в сучасному житті.

Потенційні шляхи вирішення проблем операцій із платіжними картками: формування позитивного іміджу банківського сектору; підвищення рівня фінансової обізнаності українців; підвищення рівня фінансової інклюзії, доступності фінансових послуг із використанням банківських платіжних карток; зменшення високого рівня монополізації українського карткового ринку; оптимізація тарифної політики і комісій за картковими операціями; розвиток платіжної інфраструктури банків, адекватної потребам клієнтів у всіх регіонах України; розширення дії бонусних і програм лояльності по карткових проєктах; розширення асортименту банківських послуг доступних при використанні платіжних карток; стимулювання банківських клієнтів із застосуванням щомісячного нарахування відсотків на залишок їх коштів на платіжній картці; створення сприятливого фіскального середовища, стимулювання безготівкових розрахунків; створення новітніх платіжних продуктів із залученням досвіду розвинутих країн; активна і ефективна боротьба із різними сучасними видами карткового шахрайства і банківської кіберзлочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізова К.М. Загальна характеристика банківських операцій з платіжними картками. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 5 (05). 2022. С. 248-254.
2. Алексеєнко М.Д. Операції банків з платіжними картками: класифікація та характеристика. Галузева, міжгалузева та регіональна економіка. Вчені записки. Випуск 10. 2024. С. 187-192.
3. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. К.: КНЕУ, 2019. 479 с.
4. Бланк І.А. Словник-довідник фінансового менеджера. К.: Ніка-центр, 1998. 480 с.
5. Біломістна І.І., Сословський В. Г. Фактори впливу на розвиток карткової платіжної системи України. Банківська справа. 2023. №1(109). С. 98–109.
6. Гладчук О.М., Марич М.Г. Тенденції функціонування державних банків України в сучасних умовах. Галицький економічний вісник. 2023. №5. С. 99-106 .
7. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2022. № 6 (47). С.51-63.
8. Заволока Ю.М., Кузьменко О.Ю., Кузьменко В.С. Робота банківської системи та валютного ринку в умовах війни. Економіка та суспільство. 2023. №50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2346> (дата звернення: 15.10.2025).
9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, 2017. 1072 с.
10. Ільницька Н.В. Аналіз світового ринку електронних грошей. Вісник

НБУ. 2024. № 5. С. 31–36.

11. Катюха К. О., Успенко В. І. Аналіз стану та розвитку ринку платіжних карток. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2022. № 2 (18). С. 34–36.

12. Карась А. Нове у використанні платіжних карток і відкритті рахунку. Все про податки. 2023. № 5. С. 5–7.

13. Колодізев О.М. Колесніченко В.Ф. Гроші і кредит: підручник. К.: Знання, 2020. 615 с.

14. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Шахрайство із платіжними картками: сучасний стан і заходи протидії. БІЗНЕС ІНФОРМ. 2024. № 3 (494). С. 315-321

15. Корецька Н. І., Збирун Д. В. Ринок платіжних карток України: аналіз та стратегії забезпечення ефективності функціонування : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2024. 141 с.

16. Корецька Н. І. Польський досвід функціонування ринку платіжних карток. Економічний форум. 2024. №1. С. 40–47.

17. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. №47. С. 41-47.

18. Косова Т. Д., Циганов О. Р. Банківські операції : навч. посібн. К. : Центр учбової літератури, 2018. 372 с.

19. Кравець В.М., Савченко А.С. Платіжні картки в Україні. К.: Факт. 2022. 32 с.

20. Краснова І. В. Шевалдіна В. Г. Фактори впливу на розвиток ринку платіжних карток в Україні. Фінанси, облік і аудит. 2022. №2 (22). С. 76–86.

21. Левицька Т. В. Особливості використання сучасних інформаційних технологій і платіжних карток у банківській системі. Актуальні проблеми економіки. 2023. № 10. С. 233–238.

22. Летуновська А.В. Сучасні карткові платіжні системи європейських країн. Гроші і кредит. 2019. № 10. С. 42–50.

23. Мороз А.М., Савлук М.І. Банківські операції: підручник. К.: КНЕУ,

2014. 476 с.

24. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. т. 2. 422 с.

25. Олійничук О. Банківські картки як об'єкт шахрайства: стан і протидія явищу. Актуальні проблеми правознавства. 2017 . Випуск 1 (9). С. 91-94.

26. Остапенко В.М., Таран І.О. Моделювання ефективності діяльності банків на ринку платіжних карток. Економіка і суспільство. 2017. №12. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/100.pdf (дата звернення: 15.10.2025).

27. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

28. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

29. Парасій-Варгуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2018. 347 с.

30. Петрук О.М. Банківська справа: навч. посібник. К.:Кондор, 2019.461 с.

31. Пиріг С.О. Платіжні системи: навч. посібник. К .: Центр учбової літератури, 2018. 240 с.

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 15.09.2025).

33. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: Постанова Національного банку України; 29.07.2022 № 164 / НБУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text> (дата звернення: 18.09.2025).

34. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 25.09.2025).

35. Закон Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

(дата звернення: 15.09.2025).

36. Про порядок виконання надавачами платіжних послуг платіжних інструкцій в іноземній валюті та банківських металах: Постанова Національного банку України; Положення. 28.07.2008 № 216. / НБУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0910-08#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

37. Про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків: Постанова Національного банку України; Інструкція. 29.07.2022 № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.10.2025).

38. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року м. Київ № 18 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution24022022_18 (дата звернення: 17.09.2025).

39. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск №47. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal> (дата звернення: 15.10.2025).

40. Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. Підприємництво та інновації. 2022. №23. С. 132-137.

41. Сокольська О. Стратегічне та оперативне планування на ринку платіжних карток. Вісник Національного банку України. 2024. №9. С. 44–47.

42. Ушакова О.А Розвиток операцій з платіжними картками в банках України. Молодий вчений. 2021. №7. С. 128-133.

43. Фінансова система регіонів: проблеми та перспективи: монографія / Н.І. Богдан, О.М. Віленчук, Л.В. Дейнеко та ін. К.: АМУ, 2021. 524 с.

44. Харчук М. В. Аналіз масштабів та основні напрями мінімізації ризиків шахрайства членів міжнародних платіжних систем. Ефективна економіка. 2013. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2120> (дата звернення: 21.10.2025).

45. Холмс Т. Е. Статистика платіжних карток. URL:

<http://www.creditcards.com/> (дата звернення: 23.10.2025).

46. Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Ефективність діяльності банківських установ в Україні. Світ фінансів. 2024. 3 (72). С. 127-140.

47. Шевчук О.А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку. Статистика України. 2024. № 3. С. 29–33.

48. Шільвінська О.Л., Глигало Н.А., Здір В.А. Стан та перспективи розвитку розрахунків платіжними картками в Україні. Приазовський економічний вісник. 2021. №2 (25). С.202-206.

49. Юровський Б.С., Колесник С.В. Енциклопедія бухгалтера і економіста. Платіжні картки. Х. 2022. 115 с.

50. Analiza poziomu bezpieczeństwa kart zbliżeniowych z punktu widzenia ich posiadaczy. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Warszawa. 24 czerwca, 2018. 31с.

51. McKinsey. Global Payments Report: Transformation amid turbulent undercurrents. October 2021. URL: <https://www.mckinsey.com/indust/our-insights/the-2021-mckinsey-globalpayments-report>. (дата звернення: 19.10.2025).

52. Payment card market in Poland URL: <http://www.msp.gov.pl/en/polish-economy/economic-news/4679,Payment-card-market-inPoland.html>(дата звернення: 16.10.2025).

53. Zandi, M., Singh, A. The Impact of Payment Cards on Economic Growth. Analysis, Moody's Analytics. 2021. 22 November, 1-27. URL: www.moodyanalytics.com. (дата звернення: 19.10.2025).

АНОТАЦІЯ

Бурназа Р.Я. Організація та аналіз операцій банків з використанням платіжних карток. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2025. 73 с.

Визначено теоретичні аспекти банківських безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток. Досліджено організацію та аналіз операцій банків з використанням платіжних карток протягом останніх років. Визначено актуальні проблеми, пов'язані з цими операціями банків. Досліджено напрямки удосконалення операцій банків з використанням платіжних карток на основі зарубіжного досвіду.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, комерційний банк, платіжна картка, карткове шахрайство, емісія платіжних карток, еквайринг платіжних карток.

ANNOTATION

Burnaza R. Organization and analysis of bank operations using payment cards. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2025. 73 p.

The theoretical aspects of non-cash bank payments using payment cards are determined. The organization and analysis of bank operations using payment cards during recent years has been studied. Current problems related to these bank operations have been identified. Areas of improvement of bank operations using payment cards based on foreign experience were studied.

Key words: non-cash payments, commercial bank, payment card, card fraud, issuance of payment cards, acquisition of payment cards.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Р.Я. Бурназа